

ЦАРСТВЕННИКЪ
ИЛИ
ИСТОРИЯ
БОЛГАРСКАЯ

КОЯТО УЧИ

отъ гдѣ са Болгаре произишли, како са кра-
лиествовали, како же царствовали и како
царство свое потубили и подъ
иго подпадали

и з а

Мавробира Латискаго,
Бароня . Тоана Зонара, Буе-
фара Французскаго, Теофана Гре-
ческаго, Светаго Витимія Тернопскаго,
Светаго Димитрия Ростовскаго и другихъ
лѣтописець собрана.

ИЗДАНИЕ ПЕРВОЕ

ЦАРСТВЕННИКЪ

Исторія ^{или} *Семь*
ИСТОРИЯ

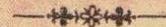
БОЛГАРСКАЯ

КОЯ ТО УЧИ

отъ гдѣ са Болгаре произишли, како са кралев-
ствоваши, како же царствоваши и како
царство свое погубили и подъ
иго подпаднаши

ИЗЪ

Мавробира Латинскаго,
Баронія, Иоанна Зоваря, Буе-
фира Французскаго, Теофана Гре-
ческаго, Светаго Евтимія Терновскаго,
Светаго Димитрія Ростовскаго и другихъ лѣтописцевъ
собрана.

ИЗДАНИЕ ПЕРВОЕ.

Bolgarische Geschichte.

У В У Д И М У

Писмени Кр. Свеучилишта Пештанскогъ

1844.

Свѣтъ,
Духовникъ,
1843 г.

КЪ ЕДИНОРОДНЫМЪ МОИМЪ

БОЛГАРОМЪ.

Те, о любиміи мои единокровни, излагаю вамъ днесъ въ той книжѣ Царственникъ названной начало вашихъ прародителей, отъ гдѣ са они сирѣчь произишли, и сичкая ихъ дѣянія, даже до паденія ихъ, за да видите вы, едно убо, каковыхъ славныхъ прародителей сте внуцы, а друго, защо состояніе челоѣческое въ томъ свѣтѣ не е постоянно, но всегда премѣненію подлежи, то есть: благополучію послѣдува злополучіе, а злополучію благополучіе.

Сначала наши прародители беха безславни и нищо, а послѣ со своею храбростію стигнаха до весьма высокаго степене славы, какъ то многу историцы проповѣдувать. По времени же пакъ ослабѣха, обезславихасе и подъ иго подпаднаха. Но това отъ гдѣ; Отъ не согласія ихъ: понеже развезаха союзъ согласія, и раздѣлихасе единъ на една страна, а другъ на друга. И

така они со согласіемъ прославихася, а съ несогласіемъ изгубиха свою славу. И таковъ плодъ ражда несогласіе: кое то и Господь въ Маттея увѣрява глаголя „Всяко царство раздѣлшеся на ся не станеть.“

Преблагословенна убо вещь е, возлюбленіи, согласіе: понеже гдѣ то е оно, тамо е Богъ, какъ то пакъ въ Маттеа онъ самъ дума „идѣже еста два или трие собрани во имя мое, ту есмь посреде ихъ“ а гдѣ то е Богъ, тамо секое благополучіе быва, и секое дѣло е удобно.

Здравствуйте.

1879 г. Царственикъ

Царственикъ
или
Исторія Болгарска

ЦАРСТВЕНИКЪ

или

ИСТОРИЯ БОЛГАРСКА.

Кога потопа Богъ тоя свѣтъ въ лѣто отъ Адама 2242, дума Мавробирь, останаха само осмь души на земля та живи: Ной и шри сынове негови, Симъ, Хамъ и Іафеть и четыри жены нихни.

Послѣ же, като начнаха да се умножавать внуцы те Ноеви, и разумъ Ной, зацо отъ негово то племя ще наполни Богъ сичка та земля сось чловѣцы, выкна трима та си сынове, Сима, Хама и Іафета, и имъ раздѣли сичка та земля на три части. И даде

Симу убо восточна та земля, коя то се нарича Азія.

Хаму же южна та земля, коя то се нарича Африка.

Іафету же западна та земля, и сѣверна та, кои то се наричатъ Европа.

Живѣя же Ной предъ потопа лѣта 600, и слѣдъ потопа лѣта 350. И до тога, еще же и по смерти Ноевой до 182 лѣта сичкій родъ чловѣческой говореха единъ языкъ, и вѣруваха една вѣра. Въ лѣто же 492. отъ потопа, а отъ миро-

бытія 2734. появише единь, именовъ Невротъ, сынъ Хосовъ, внукъ Хамовъ, кой то беше най силенъ на земля та отъ сички те человекы, и ограда Вавилонъ сошь крѣпость (кале), и царува въ него, и быде первый звѣздочетецъ и чародѣй на земля та, и направи монеты сребренны, и изнаиде оружіе воинско, сирѣчь лукъ, стрѣла, мечъ и копіе, и состави воиска и быде первый мучитель на земля та. Той, думамъ, богопротивный Невротъ собралъ сичкій родъ человекскій, и имъ рече: прїидете да изградиме единь столпъ высокъ до небо то, що то ако бѣде пакъ потопъ на земля та, да не може Богъ да ны погуби, какъ то погуби первы те человекы. И така согласиха се сички те на това богопротивно дѣло, и прудившеся 40 години, изградиха высоко до облацы те, и искаха да стигнуть до небо то, и не се оставяха. Тога Богъ, ка то видѣ ихно то безуміе, разгнѣвасе на нихъ и размѣси имъ языкы те, штоо единь другому не разумѣваха какво искать, и така престанаха да работатъ, и раздѣлихасе на 72. языкы: то есть Симовое племя на 25. языкы, Хамовое племя на 35. языкы, а Іафетовое племя на 12. языкы.

И така сички те заборавиха первый языкъ, освенъ Евера, сына Салова, внука Кайнаканова, правнука Арфаксадова, преправнука Симова; зашто то Еверъ не послуша Неврота, и не отиде да помага на онова столпотвореніе, зашто то се боеше отъ Бога. И така сохрани се первый языкъ во Еверовый домъ, отъ гдѣ то произидоха Евреи.

Іафеть имаше сынове седмь, и имена та беха

Первому Гомеръ: отъ него произидоха Гомери, Галати и Кимери или Цымбри.

Второму Магогъ: отъ него произидоха Магисіати, Готти, Скити, отъ коихъ Турцы и Татары.

Третому Мадай: отъ него са Миди.

Четвертому Іоаннь или Іонанъ: отъ него произидоха Іонійскій народъ и Грецы.

Петому Теоваль: отъ него са Левити, Вери и Ишпанцы.

Шестому Мосохъ: отъ него произидоха Каппадоки, Мисини, Росси, Иллирицы, и сичкій родъ Славянскій.

Седмому Тарасъ: отъ него са Траки и Тареини.

Мосохъ шестый сынъ Іафетовъ, послѣ смѣшенія языковъ въ лѣто миробытія 2774. абіе насели се со сичко то свое племе во Азія между черно то море и бело то. Послѣ умножиха се и прострехасе до карабатски те горы, и населихасе на Месха гора, коя то е между Иверія и черно то море, гдѣ то сега живѣять два родове: Гери и Лиги на гора Термодонда: коя то отъ Мосохово то име се нарече Месха или Мисинія или Мисія. До тува Іоаннь Зонарь.

Стрыковскій же дума: абіе слѣдъ попапа Мосохъ излѣзна отъ Вавилонъ во Азія и во Европа надъ брегами чернаго моря и соорой на свое име градъ, и умножившеся отъ него народи прострехасе въ полунощныя страны задъ черно то море надъ Дона и Волга реки и надъ езеро Меотисъ, гдѣ то Донъ впада въ море и Днепръ и Днестръ, и надъ Дунавъ въ поля широки распространихасе сходно съ именами праотець ихнихъ: Понеже Іафеть се толкува разширитель, а Мосохъ, растягающій далече. И така отъ Мосоха произидоха Москали, Лехи, Болгары, Чехи, Боемцы, Унгри, Сербы, Далмати,

Хорвати, Ерцеговцы, Черногорцы, Словацы и Венеціани:

Іоаннь Зонарь пише: Даки и Мисагети, Болгаре и Сербе преидоха отъ сѣверныхъ странъ, и насѣлихася отъ две те страны покрай Дунава, въ лѣто миробытія 4522, и отъ нихны те имена тая земля се назва Мисинія или Мисія: коя то има границы черно то море, Добриджа, Бѣльградъ, Будимъ и Басарабія, и наименовася восточна та нейна страна Велика Мисія, а западна та, мала Мисія. Сось друго име они се нарекоха и Иллирикъ отъ Иллирика перваго Краля. Послѣ родившеся отъ Иллириково то сѣме двама братія Болгъ и Бремъ, и неможевше да живѣять заедно, раздѣлиха тая земля на две части. И Болгъ зема Сѣверовосточна та страна, а Бремъ Югозападна та страна. Отъ Брема произидоха Брандебурцы, Поляцы, Боемцы, Чехи: а отъ Болга, Болгаре, Сербе, Хорвати, Далмати, Черногорцы. До тува Іоаннь Зонарь

Буефиръ Французинъ пише: Има градъ во Иллирицѣ Сардикія зовомый; кой то сега се называ Средецъ (Софія), той беше столный градъ Болгаровъ посередѣ Болгаріи.

Пакъ Буефиръ дума: защо Болгаре, Сербе, Лехи, Чехи, Словаки, сички са Иллиричскій родъ.

Пакъ изъ Францускаго лѣтописа: Бремъ Князь Чешки излѣзна отъ Иллирика, гдѣ то бе-ха се заселили сичкій родъ Славенскій и нихная воинства, и поиде въ западъ, да трѣси себѣ земля, въ Нѣмски те страны, и вмѣсти се между рѣкою Висла и между Албинъ, Висорка и Винсера къ Нѣмской земли, и согради тамо градъ крѣпокъ, и наименова го Бремъ или Барзименъ, кое то ще се рече: отъ обремененія упокоишь я.

РЯДЪ КРАЛЕЙ и ЦАРЕЙ БУЛГАРСКИХЪ.

Иллирикъ быде первый Краль Болгарскій въ Мисинія, преидевши отъ Сѣверныхъ странъ, какво то горе се рече, сось Даки и Мисагети, Болгаре и Сербе, въ лѣто миробытія 4522. Онъ беше весма юнакъ въ боеве те. Бисе найнапредъ съ Тракійскаго царя и побѣди го и прогна го презъ море то во Азія. Послѣ бисе и со сички те окрестны народы и нави имъ и разшири своя та земля отъ черно то море, гдѣ то впада Дунавъ на западъ, до рѣки Сава и Оршава и направи покрай Дунава градове 5 и наименова

1-вый Оршава.

2-рый Ростовъ.

3-тій Мисинія или Мисія.

4-тый Иллирикъ на свое то си име.

5-тый Бѣльградъ.

Отъ тогова краля потрепери вселенная, и Римляне те всегда бежа въ големъ страхъ отъ него.

В Л А Д І Я.

По Иллирика настана Владія въ лѣто миробытія 4634 Онъ беше въ боеве те подобенъ Иллирику, силенъ. Бисе съ Македонски те царіе, и побѣди ги и зема ги подъ власть та си. Послѣ поживе въ покойствіи довольно и умре.

К О Л Е Д А.

По Владія настана Коледа въ лѣто миробытія 4745. Онъ беше весма нечестивъ, золь, сластолюбецъ, блудникъ, отецъ всякія неправды и мучитель немилостивъ. Исперва поклонисе на римски те идоли, а послѣ поиска му се да бѣде Богъ, и повелѣ народу, да му се кланяють като

на Бога, а не като на Краля. Тѣмже и устави да играять и да поятъ това идолобѣсїе: Богъ се роди коледа.

Нему се родиха двама сынове, отъ кои то первый се наименова Болгъ, а вторый Бремь. Послѣ же него убо за нечестіе то му съ Громь порази Богъ, и изверже окаянна та своя душа: а Бремь и Болгъ насдѣдиха бащинно то си царство, не се соглашаваха обаче и бежа въ немирство, за кое то и раздѣлиха царство то на две части, въ лѣто миробытія 4885. И Бремь убо простре се каде сѣверозападна та страна, а Болгъ каде Югъ.

Б Р Е М Ъ.

Бремь се числи четвертый Краль: кой то завоева до Балтійско то море и Помарійско то, и населисе тамо со свой народъ, кой то се называше съ негово то име Бреми, а сега Чехи, Помаріани, земля Брандибурска, и Швеція и великая Скандинавія, гдѣ то се называ Данимаркія.

Като се върна же отъ тамо отиде противо Сарматовъ и Россовъ и побѣди ги, и направи въ нихна та земля градъ, и нарече го Новъ-городъ. Гдѣ то до тога немаше нити градъ нити село, но мѣстехасе Россіяне те отъ мѣсто на мѣсто по поля та. Като се върна же отъ тамо Бремь отиде въ Сармація: гдѣ то отъ свои те си зависти ради убіенъ быде.

Б О Л Г Ъ.

Болгъ же братъ Бремь, кой то се числи Краль петый, завоева сичка та Тракія, Македонія, Далмація, даже до бѣло то море, до Римъ

и до Комора во Венеція. Онъ беше подобно като баща си големъ мучитель. И отъ него Илирицы назвахасе Болгаре, а не какво то некои думать, защо Болгаре те пряха наименованіе отъ рѣка та Волга.

Л И Л Ъ.

По Болга настана Лиль, въ лѣто миробытія 4920. За него пише Іоаннь Зонарь, зашто отиде на Римъ съ войска голема, и излѣзна на среща му римскій Царь Тарквинія Лука съ многоцѣнны царски дарове, и тако примирише съ него и се върна назадъ въ Болгарія: гдѣ то и умре.

П Е Р У Н Ъ.

По смерти Лиловой настана Перунъ. Въ негово то време се роди Александръ Македонскій, и докле порасте и се возмужа Александръ, онъ земаше отъ Филиппа Александроваго баща данъ. Возмужавшия же Александръ, и земавши скиптры отца своего, подигна бой противо Перуна, и нави Перуну, и уби го: а двама неговы сынове зароби, купно со сичко то му воинство. И така сичка та Болгарія по смерти Перуновой остана подъ Александра власть. Двама та обаче сынове Перуновы, кой то отведе Александръ въ плѣнь, направи ги князове въ свое то си царство, и отиде съ нихъ, и побѣди Пѣра Индійскаго и други многу царства. И като се врѣнахъ просиха отъ Александра да имъ даде една часть земля, и Александръ даде имъ свое то отечество Македонія, въ лѣто отъ сотворенія мира 5038. Купноже даде имъ и исповѣданіе написано на кожа со златны слова: народъ славный и непобѣди-

мый на брань. Еще же даде имъ и титла Кральска за нихно то мужество, и за велика та побѣда, што направи сось нихъ по вселенная. И така Александръ убо остана въ Вавилонъ: а Болгаре те пріяха име славно, и се нарекоха Славяни и Македонцы. И бошесе одъ нихъ не само востокъ, но и западъ, Германія, думамъ, Италия и самый великій Римъ даже до лѣта миробытія 5604: въ кое то лѣто беше краль въ Болгарія

ДИКЕФАЛЬ.

Отъ Перуна крала Болгарскаго до Дикефала крала Болгарскаго проидоха години 566. и кои быдоха между тья години вожди Болгаровъ неизвѣстни са.

Като настана же Дикефаль въ Болгарія краль, настана и въ Римъ, въ това време, сирѣчь въ лѣто отъ рождество Христово 96, царь именемъ Траіанъ. Онъ като прія скипры те царства, собра свои те велможы, и ги попыта: дали има некой да се не покорява на Римска та держава; и му отговориха они: Славенскій родъ, кои то ходиха сось Александра Македонскаго и покориха вселенная, они не само не са покорни на царство то ти, но и данъ земать. И рече Траіанъ: и каковъ е тоя родъ, што несе покорява великому Риму, кому то се покорява вселенная; не имаме подъ своя та власть Римъ, Франція, Германія, Ишпанія и сичка та Африка и Азія, Понта, Арменія, Колфія, Верія и сичка та восточна страна. И така неможе да търпи тоя срамъ; но посла и собра безчетна войска отъ различни страны и народы, и отиде на Дикефала крала Болгарскаго. И това пише Іапіанъ риторъ римскій въ римско то писмо въ слово 23.

Дикефалова столица беше Сардія и Буда: гдѣ то Дикефаль найдевшися онова време и чувши, защо Траіанъ иде на него сось голема сила, посла и онъ на восточна та страна, и собра Болгаре, Росси, Аланы, Сарматы, Костобоки, Печинеге, Бреми, весма големо число. И така сопротивисе Траіану и изби многу отъ Римляне те, а безчетно множество нарани: обаче Римляне те не се върнаха назадъ, но презеха многи страны, и при самый Будимъ приближиха: кое то като виде Дикефаль абіе посла Траіану, и му рече: Те ти предавамъ оружія наша и сички страны наши, токмо направи съ мене миръ и върнисе, за да дойдемъ послѣ азъ да ти се поклонимъ, като самодержцу: обѣщасе же и данъ да дава Траіану.

И така Траіанъ убо направи миръ сось Дикефала, и върнасе въ Римъ, земавши со себе и Киросвата залогъ отъ Болгаровъ по обычаю царскому: а Дикефаль несохрани обѣщаніе то си, но слѣдъ малку време собра войска многу и стана на Траіана. Подобно и Траіанъ собра войска силна, и отиде на Дикефала. И като се сразиха и две те сили, въ первый а още бой Траіанъ нави Дикефалу, и го гони даже до Днепръ рѣка. И тога Траіанъ запусти до край Дакія: а Дикефаль отчаясе отъ живота си, и закла самъ себе при рѣки Пруть.

Дума светый Димитрій Ростовскій: Не можеше нави Траіанъ Дикефалу, ако да немаше християнска войска со себе: защо въ това време многу християне имаше въ Римъ, кои то служеха тайно истинному Богу.

Болгаре те же, кои то останаха тога въ Добриджа, Тракія, Македонія, Загорія и Дарданія, преминаха Дунавъ и населихасе въ Басарабія: а други те, што беха по други страны, Траіанъ

собра, и насели ги въ Далмація, и ги раздѣли отъ Басарабски те Болгаре, за да не бы станали пакъ некога върху му, и ги нарече Сербе, кое то по римскій языкъ ще се рече робе. И отъ тога и до днесъ Сербе те се наричатъ сосъ това име.

Колку то Кирови разбойници имаше въ римска та держава, и нихъ сички те Траіанъ собра и насели ги въ Дакія: коя то исперва беше земля Болгарска, а сега живѣять въ нея Власи.

Колку то же останаха Болгаре, Сармати, Славяни и Роксолани направиха окопъ отъ Днестра рѣки до Дунава и тамо се опреха Траіану, и не може да имъ навие, и направи миръ сосъ нихъ, и върнасе назадъ. И тоя окопъ и до днесъ стои, и называсе Траіановъ окопъ.

Траіанъ же направи при Прута рѣки палаты, и постави стража да пазать отъ 1000. воины: а самъ сосъ воинство то си преjde Дунавъ на Никополь, и направи мостъ каменный презъ сичка та Болгарія отъ Дунавъ даже до Виза, сирѣчь Цариградь. И отъ тога остана Иллирикъ или Болгарія подданицы Римлянѣ до великаго Константина кесаря Римскаго.

КОНСТАНТИНЪ и ЛИКИНІЙ МУЧИТЕЛЬ.

Отець великаго Константина, пише Іоаннь Зонарь, имаше Констанду жену, дщера Максиміана Геркулеса, мучителя Римскаго, и роди сосъ нея трима сынове, и една дщера Константія, и ожени я за Ликинія: кои те беше Словакъ. И така смѣсисе Ликиній съ Максиміана на царство. И постави Максиміанъ Ликинія надъ Болгарія та: кой то абіе почна да се кара съ Болгаре те, и сички, кои то бежа около него, намрази: а Максиміанъ раскаясе, зашто то смѣси Ликинія на царство то си,

и начна да мѣсли, какъ да го испѣди, но послѣ и явно подигна бой противу Ликинія: но Ликиній побѣди Максиміана, и быде царь и надъ Болгарія та, и надъ Грецы те, и надъ Даки те, то есть Власы те.

Въ това време воцарисе по баща си великій Константинъ во Британія, Галлія и Алпія, а въ Римъ царуваше Максентій кой то беше големъ мучитель и злодѣй, за кое то и не можеха да го тѣрпять Римляне те и позваха Константина: кой то доjde и побѣди Максентія, и уби сынове неговы и дщери и сичко то племя негово до край истреби. И така онь убо остана царь на западь, а Ликиній на Востоць.

По времени же начнаха да си завиждають единъ другому, и всегда въ невѣрїи бежа. Того ради подигнасе Константинъ на Ликинія со сила голема, и побѣди го, и зема отъ него Болгарія, Византія и Хрисоградъ, а онь побѣгна въ Никомидія, отъ гдѣ то посла жена та си Константія да проси отъ брата си Константина миръ, коя то съ плачь се моли Константину, да не погуби Ликинія, кое то и получи. И така после Ликиній отиде при Константина со смиреніе, и му се поклони: а Константинъ му повелѣ да живѣе въ Солунъ, совѣтницы те обаче Константинови ненавидеха Ликинія, и научиха воины те му, што като одхождаше въ Солунъ, убиха го на пъта близо при Серресъ, и пакъ остана Болгарія подъ Римска власть, дума Баронія.

Въ това време доjдоха Сармати и Скити на Дунай, и Константинъ воинствова на нихъ и побѣди ги, и направи на Дунавъ мостъ на мѣсто, кое то се называ желѣзная врата, въ лѣто Господне 325. Тога создаде Никополская крѣпость на Дунавъ, и искаше да направи тамо градъ на

свое то си име, и повелѣ на народа да носятъ каменіе, запрещено му быде обаче во снѣ, и не направи, а каменіе те стоятъ и до днесъ на онова мѣсто, кое то беше весма красно, и имаше градъ отъ Иллирика созданъ, именовъ Преслава.

По смерти Кѡнстантиновой настана сынъ неговъ Кѡнстантій, кой то беше еретикъ. Въ негово то време се собра въ Сардикія градъ Болгарскій соборъ, въ лѣто Господне 346. на кой то Соборъ се собраха, по исчисленію Сократа лѣтописа Греческаго, отъ 37. градове 370. Епископи, между кои то беше и Атанасій великій.

Ликиній же остави по смерти своей сына подобнаго имене, сирѣчь Ликинія, кого то Кѡнстантинъ гонеше: за кое онъ побѣгна у Скиты те или Болгаре те, въ лѣто Господне 370.

Воцарившуся же въ Грецы те Уаленту Лупкину, появилахасе други Болгаре, кои то беха изгнани отъ Траіана задъ Прутомъ. А Мавробиръ пише, зацо изъ Волга дойдоха неколку князове, и се смѣсиха съ Македонскими Болгарами, и обладаха отечество свое, дарованое имъ отъ Александра ради побѣды Индійскаго Царя, и поставиха си краля, въ лѣто Господне 372.

ВУКИЧА.

Отъ Дикефала до Вукича преидоха години 266. Вукичь деветый краль Болгарскій беше весма сыленъ и страшенъ Грекомъ. Отиде со свой родъ исперва въ Маджарска та земля и во Влахія, а послѣ посла извѣстіе Уаленту, да ги пусти да прейдать Дунавъ, и да се населятъ по край него. Уалентъ имъ се обѣща и пусти ги, со согласіе обаче да са покорни Грекомъ, и да му помагать на бой.

И така Болгаре те преидевше Дунавъ населихасе по край отъ черно то море до Морава и Оршава, и смѣсихасе сосъ Иллирически те Болгаре, а едни отъ нихъ останаха съ одного воевода въ Панонія сосъ Аваре те или Маджаре те, и быдоха тамо за многу време.

Въ това време Грецы те называха Болгаре те Готты и Гуны, зацо колку то народи излѣзуваха отъ сѣверна та страна, называха ги Готты, какво то сега Татари. Во време то же Теодосія Малаго разумѣха имъ име то, и назваха ги Волгари.

И така Болгаре те найдоха добра и изобылна земля и населихасе въ нея: не беха обаче учени и незнаеха да се покоряватъ царю, но беха диви, свирѣпи, безстрашни и силни като лви (аслани), и единъ отхождаше на десеть души безъ страхъ, какви то и до сега излѣзуютъ отъ сѣверна та страна. Пише и въ Баронія книга въ перва та часть на листъ 567: *Болгаре страшни всему миру. Малъ народъ но непобѣдимъ.* Така и во многу Гречески Истории се пише.

Вукичь прочее сосъ тыя непобѣдимы въ бранехъ Болгаре по малку време востана на Греческа та земля и многу пакости правеха, пленяще земля та, за това и Уалентъ сосъ Войска излезе на нихъ. Но болгаре те побѣдиха Уалента, и гониха го до Едрене: гдѣ то онъ се скры сосъ Архистратига своего въ една плевница, а Болгаре те разумѣвше, запалиха плевница та, и изгоре Уалентъ сосъ Архистратига своего.

Пишесе за Уалента въ неговы те дѣянія: обезумисе Уалентъ Царь, и пусти Готты да прейдать Дунавъ, за да го побѣдять и изгорать.

По Уалента настана на Греческое царство Теодосій великій: кой то излѣзна со сила голема

на Болгары, и смири ги, и зема отъ нихъ градъ Сищовъ: не може обаче до край да ги покори подъ своя та власть. Того ради пакъ умножившеся, бихасе многу пѣти и сосѣ Грецы те и сосѣ Римляне те, и земаха отъ нихъ мѣста и земли, докле презеха сичка та Тракія, Македонія и Иллирикъ и населихасе въ нихъ, гдѣ то и до днесъ живѣять.

И Грецы те проклеха царя Уалента, зашто то пустиль Болгаре те да преидать Дунавъ. Това обаче быде Божимъ попущеніемъ, за да се насели тоя народъ въ тая земля, и да смирява Греческая гордость.

СВИТИЛИАНЪ.

По Вукича настана Свитилянъ въ лѣто Господне 412. а у Грецы те царуваше Теодосій великій, кой то собра войска многу, и испрати сосѣ одного воевода своего на Болгаре те, но Болгаре те пакъ имъ навиха, какво то и на време то Теодосія малаго, въ лѣто Господне 445. Тога быде и землетрясеніе големо до шесть месецы.

По Теодосія настана Анастасій, въ лѣто Господне 495. въ негово то време Болгаре те отидоха сосѣ голема войска на Грецы те, и ги разбиха надъ рѣкою Зурмою, и усвоиха сичка Тракія, а Анастасій едва избѣгна, и примирише сосѣ нихъ сосѣ многу дарове. Послѣ же, въ лѣто Господне 514. дигнахасе Болгаре те пакъ на Грецы те и навиха имъ, и отидоха и до самый Цариградъ.

ГЕРВАЛИНЪ.

По Свитиляна настана Гервалинъ въ Болгарьхъ, а въ Грецьхъ Іустиніанъ. Той Іустиніанъ,

дума Іоаннь Зонарь, беше отъ Дарданія, отъ градъ Охрида, родомъ Болгаринъ, и царствова въ Греція години 37, и умре въ лѣто Господне 521.

ДРАГИЧЪ.

По Гервалина настана на кралевство Болгарско Драгичъ, въ лѣто Господне 608. Онъ востана най напредъ да Договарда краля Французскаго, кой то беше избиль Алецеки воеводы 9000. души Болгаре изгнаны отъ Маджаровъ, и нави му, и плѣни сичка земля Французска. Послѣ се върна въ своя та си земля, въ лѣто Господне 625, и нападна на Грецы, и разби ги, и уби до 1800 души Грецы, и плѣнеше Греческа та земля: за кое то и Константинъ Погонать, царь Греческій, посла му многу злато и вещи многоцѣнны, и примирише сосѣ него.

БОРИСЪ.

По Драгича настана Борисъ. Онъ востана най напредъ на Акума краля Венеціанскаго: кого то и улови жива, и доведе въ Болгарія со сички те неговы велможы. Подобно улови жива и Теодорика краля Маджарскаго, и доведе го въ Болгарія везана, и го уби.

По неколику време часть Болгаровъ сосѣ одного предводителя Глѣба нападнаха на Мунда краля: но Мундъ имъ нави и пороби ги, и ги посла Греческому царю Іустиніану: кой то ги разнесе по Арменія и Амореа. За това други те Болгаре востанаха на Іустиніана, и плѣниха Греческа та земля до Едрене: а Іустиніанъ, кой то не може да имъ се сопротиви, посла имъ иногу

злато и вещи многоцѣнны, и примирише сось нихъ: обаче и дань даваше Болгаромь.

БАТОЙ.

Въ лѣто господне 670. настана на кралевство Болгарско Батой, кой то беше силный и благополучный во бранехъ. Онъ во время шестаго собора, въ лѣто Господне 679. сось голема сила нападна на Константина Погоната, и презема сичка земля Охридска, и во Охрида постави престоль кралевскій, и огради крѣпость, и за многу време дань зема отъ Константина, какъ то пише Баронія книга во второй части на листъ 19. а Теофанъ Греческій лѣтопись пише *„Егда Болгари съ великою силою отишли на кесаря, изволилъ примиритися съ ними и общался имъ на всякое лѣто дань даяти.“*

И така по свидѣтельству тѣхъ лѣтописцевъ и Грецы и Римляне за многое время дань давали Болгаромь.

По времени Батой пакъ востана на Грецы те, въ коихъ царуваше Іустиніанъ сынъ Константиновъ, и перво убо му нави Іустиніанъ, и зема отъ него Иллирикъ: а послѣ, като се вращаше Іустиніанъ, Батой сось воинство то си обтекоха въ едни мѣста Греческа та войска, и я разбиха, и като снопе Грецы полагаха, а Іустиніанъ едва може сось малку дружина въ Цариградь да побѣгне, и направи миръ съ Болгаре те, и дань се обща да дава Батою. Послѣ бисе сось Арапе те, но и они му навиха. На друга же година собрана нова войска, и отиде пакъ на Болгаре те, и разори имъ две мѣста нарицаемы Мизны, кои то отецъ неговъ беше даль Болгаромь, за да има сось нихъ миръ: но Болгаре те, като се вращаше

сось многу корысть въ Тракія нападнаха на него и разбиха сичка та войска Греческа: а Іустиніанъ се върна назадъ, и сось многу моленіе и дарове направи миръ сось Болгаре те.

По малку време умре Батой: кой то ималь голема жалость, защо неумрель на войска, и думаль като умираль: о Фортуно! великая нужда! Защо ми недопусти и още да поживѣя, за да умремъ на бой юначки сось мечъ въ рукахъ.

ТРИВЕЛІЙ.

По Батоя настана Тривелій. Онъ беше человекъ весма великодушень и благополучень во бранехъ. Най напредъ востана на Маджаре те и Аваре те, и разби ги, защо то испьдиха Болгаре те изъ Панонія.

Онъ устави и судъ въ Болгаре те и законъ, за да се судать и наказувать зли те: кое то до негово то време немаше въ Болгаре те, сирѣчь нити законъ нити Судъ.

Въ това време Іустиніанъ третій, царь Константинопольскій, кого то Апсимаръ и Тиверій беха испьдили отъ царство то, и беха заточили въ Херсонъ, отрѣзавше му носъ, за кое то се и нарече Іустиніанъ посоусѣченный: Той, думамъ, Іустиніанъ посла скрытомъ до Тривелія, и обща му царска титла и вѣнецъ, ако побѣди Апсимара и Тиверія, и ако го возведе пакъ на царство. И така Тривелій абіе собрана многу Болгаре, и отиде на Апсимара и Тиверія: кой то и побѣди, и зема Цариградь, и постави Іустиніана на царство. Іустиніанъ обаче, лукавъ съи, явися неблагодарень Тривелію, и не му даде царска титла по общанію: за кое то и Тривелій начна да го укорява жестоко и да му дума, защо е не-

благодарень и лукавъ: а Іустинианъ се разгнѣва, и собра многу войска, и нападна на Болгарія. Подобно и Тривелій се ополчи на него и му нави, и го гони даже до Цариградь, гдѣ то едва се сохрани живъ.

По времени же като се воцари Левъ Исаврянинъ, первый иконоборецъ: нападна на него Малсада принцыпъ Амговъ и Сулиманъ Турскій со силна войска и засѣднаха Цариградь за три години, щото до 3000. души погинаха отъ глады. Тога Тривелій краль Болгарскій позванъ собра войска силна и отиде на помощь Грекомъ, и побѣди принцыпа и Сулимана, и уби отъ нихна та войска до 24000. души, а останала та часть отпѣди отъ Цариградь.

По томъ Тривелій, въ лѣто отъ Христа 703, воспрія вѣра Христіанска и имаше големо благоговѣніе и усердіе ко Христу Богу: за кое то и согради монастырь, и остави сосъ воля кралевство то по старому своему сыну, и заповѣда му да стои неотступно въ Христіанствѣй вѣѣ, а самъ облечесе во иноческій чинъ, и быде добрый старецъ. Сынъ му же за малку време стоя въ Христіанска вѣра: а послѣ ообърнасе на поганство: кое то като чу Тривелій, остави иноческій чинъ, и прія пакъ кралевство, и улови сына си, и безмилости ослѣпи го. Послѣ вручи кралевство то младшему сыну своему сосъ такова заповѣдь, щото разумно да управлява кралевство то, и твердо да содержава вѣра та Христіанска, за да не воспріеме и онъ подобна та казнь сосъ брата си: и така онъ пакъ воспрія иноческій чинъ, и северши свято свое то житіе во иночество то, въ кое то беше наречень Теоктисть: а сынъ му за малку време ходи по заповѣди отца своего, и беше добръ Христіанинъ, а по смерти отца сво-

его быде развращень на вѣра и тяжекъ Болгаромъ: за кое то го и испѣдиха отъ кралевство то, и поставиха си крала, въ лѣто Господне 715. или какъ то думать други 722,

ІОАННА АСЕНЯ ВЕЛИКАГО.

Тогова Іоанна Асеня Грецы те отъ зависть нарекоха Хасанъ Касанъ.

Въ негово то време царуваше Левъ Исаврянинъ, и имаше бой сосъ Скафиля царя Арапскаго, кому то не можеше никакъ да навие, и имаше нужда голема. Того ради моли Асеня да дойде на помощь, и обща му се съ написаниемъ, да му даде царска титла и вѣнецъ; като побѣди Скафиля, кое то му подтверди и съ клетва. Тога Асенъ великій собра войска Болгарска до 14500 души, и отиде на Скафиля царя Арапскаго, и побѣди го, уби до 90000. души Арапе, и зема отъ нихъ Арменія и Мидія, кои то беха две царства. И така като ги покори подъ Греческа та власть, и вращашесе, Левъ сосъ големо торжество и честь го посрещна, като побѣдителя: послѣже собра сичкій синглитъ духовень и мирскій и даде му титла царска и вѣнецъ, и нарече го Іоаннь Асенъ великій, первый царь Болгарскій. И посха на многая лѣта Царю Асеню.

ДОБРИЦА.

По Асеня настана Добрица. Онъ поиска отъ Грецы те некои мѣста и градове: но Грецы те това не пріяха, и проповѣдаха противу него бой. Тѣмъ же и Добрица собра войска многу, и отиде въ Греція до Оручища зовомыя долги стѣны, и разори и зема многу корысть изъ Греческа та зе-

мля, за кое то се разгнѣва царь Греческій, и собра многу войска и отиде верху Болгаре те: но Добрица пакъ нави Грекомъ, и самого царя уловивши въ заточеніе посла.

Слѣдъ това Болгаре те подозрѣха Добрицъ, защо има скрѣтъ сговоръ сосъ Грецы те, да имъ предаде Болгарское царство, и испьдиха го и убиха го со сички те неговы велможи.

ТЕЛЕЗВІЙ.

По Добрица настана Телезвій. Онъ не беше благополучень во бранехъ: понеже въ перво то сраженіе разбиха го Грецы те, и отъ Болгаре те многу убиха, и многу робіе отведоха въ Цариградъ, за кое то го и убиха Болгаре те.

САБИНЬ.

По Талезвія настана Сабинь. Онъ се убоя отъ Грецы те, и посла Греческому царю, да веже сосъ него миръ, за да се небіятъ: кое то като разумѣха Болгаре те, сички те го возненавидоха, и начнаха да го навѣтувать. Того ради онъ побѣгна въ градъ Заморія, и отъ тамо въ Цариградъ при Копронима. И тамо отложи почитаніе святыхъ иконъ, и быде еретикъ, като Копронима.

ТАГАНЪ.

По Сабина настана Таганъ въ лѣто Господне 740. И онъ подобно като Сабина проси миръ отъ Копронима. Копронимъ же посла къ Тагану да дойде да свежатъ миръ. И така Таганъ сосъ многу Болгаре отиде при Копронима, и лице съ лице разговорихасе и утвердиха миръ. И Копронимъ само по привидѣнію на прави миръ съ

Тагана: защо скрѣтомъ посла войска довольно въ Болгарія и плѣни и разори мѣста многу. За това Болгаре те испьдиха и Тагана отъ царство то.

ТЕЛЕРИКЪ.

По Тагана настана на царство Телерикъ. Въ негово то време Копронимъ востана на Болгарія и по сухо, и сосъ корабли, кои то сички Божіимъ промысломъ бурєю разбихасе и потънаха: Телерикъ со своя та си войска устремившися, нави Копрониму и презема многу градове Гречески.

На друго лѣто Копронимъ пакъ собра войска, и отиде противу Болгаре те. Подобно и Телерикъ собра войска, и устремисе противу Грецы те, и погнавъ гони ги даже до тесноты глаголемыя Веригава. И тамо сразихасе, и навиха Болгаре те Грекомъ, щото немаха Грецы те отъ гдѣ да бѣгати. И така изсѣкоха ги Болгаре те, и ги положиха като снопе. А Копронимъ едва избѣгна сосъ неколику отъ свои те си, и примирише сосъ Телерика и вращасе назадъ сосъ големъ ерамъ. Въ единъ градъ же Болгарскій именемъ Брецастая, имаше до 1200. души воины Болгарски на сохраненіе града, кои то Копронимъ изби до единъ сосъ лестъ, и отиде си въ Цариградъ. И това Телерикъ като чу, разгнѣвасе много, и отмети Копрониму сосъ тоя начинъ: писа му посланіе лестно така,

Константину царю Греческому радоватися!

„Знай царю, защо азъ самъ разгнѣванъ на мой родъ, и искамъ да избѣгнемъ отъ нихъ, защо не можемъ да терпимъ веке суровство то имъ, и да дойдемъ въ Цариградъ при тебе. Того ради молимъ да послешъ неколку воины да ме приемать и водятъ въ Цариградъ.“

Това убо прочеть Копронимъ, возрадосе, и абіе посла до 2000 души воины избраны въ Болгарія, за да посрещнать Телерика. Телерикъ обаче посла тайно воинство, и въ едно тесно мѣсто избиха Капронивы те воины до единъ, и отмсти Копрониму, въ лѣто Господне 775.

ТЕЛЕРИКЪ ВТОРЫЙ.

По Телерика перваго настана на царство Болгарское Телерикъ второй, въ лѣто Господне 783. Той Телерикъ беше невѣренъ: за кое то го и изгнаха Болгаре те. А онъ побѣгна въ Цариградъ при Лва сына Копронимова, кой то го прія съ радость, и крести го, и ожени го за сестра си Ирина, и постави го перва по себе въ царскій свой дворъ.

КАРДАМЪ.

По Телерика втораго, воцарисе Кардамъ, въ лѣто Господне 797. Онъ беше благополучень въ бранехъ, и во многу боеве Грекомъ нави, и многу Грецы погуби.

К Р У Н Ъ.

По Кардама воцарисе Крунь въ лѣто Господне 800. Онъ беше чловѣкъ великодушень и благополучень во бранехъ. Онъ побѣди Грецы те многу пѣти, и разшири Болгарека та держава. Онъ собра Славяне те Панонски, и нападнавъ на Франца, уби Борна въ Далмацію и направи миръ съ царми западными. Послѣ се обърна на Грецы те, и разори многу предѣлы Гречески. Никифоръ же царь Греческій посла одного воевода до собере войска, и да иде противу Круна: на

Крунь нападна на тогова воевода, и уби и него, и сичка та му войска при Струмица или Ергене, въ лѣто Господне 805.

Въ това време Крунь зема отъ Грецы те и градъ Софія, и изби до 6840. души още Никифорова войска, и отъ простый народъ безчетъ.

По томъ Никифоръ собра друга войска многу, и выкна на помощь царя Персійскаго и царя Татарскаго, земавъ же со себе и Ставрикія сына своего, и така нападна на Болгарія, и опустоши многу мѣста и самый дворъ Круновъ изгори. И това Крунь като виде, отчая живота своего и проси миръ отъ Никифора. Никифоръ обаче разгордѣсе и нещеше да направи миръ съ Круна. Тога Крунь разгнѣвасе много, и ревна съ големъ гласъ, като единъ гладень левъ, скоро да заградать тѣсны мѣста и клисуры, и нападна на Никифора царя близо при Славомира не далечъ отъ Никополя, и разби му войска та конечно, и зема сичко то имѣніе, що беше плѣнилъ изъ неговый дворъ и отъ Болгарія та, а самого Никифора уби, и заповѣда да натѣкнать глава та му на едно дълго дърво, за да я види сичка та му войска, въ лѣто Господне 808. Послѣ повелѣ Крунь, и обковаха тая глава Никифорова со злато, и направиха я чаша. И така, кога имаше веселіе, піеше изъ нея вино съ велможы те си.

По томъ востана на Болгарія Михайлъ царь Греческій со съ многу войска. А Крунь проси миръ отъ Михаила: не получивъ обаче, собра войска и отиде на Месемврія и Созополь по край море то, и зема Месемврія.

Въ това време, като се приближаваха две те войски една при друга, явисе знаменіе на небо то, две комети во образъ луны, кои то се со-

бираха, и пакъ се раздѣляваха, въ лѣто Господне 813.

Послѣ ударихася Грецы те съ Болгаре те близо при Адрианополь, и быде бой големъ, докле начнаха Грецы те да бѣгать: но Болгаре те не смѣха да ги гонять, боящеся да не е лукавство. Послѣ обаче, като видоха защо истинно бѣгать, потекоха слѣдъ нихъ, и единъ Болгаринъ гонеше 40. Грека. И едва Михайль и главный Куманда неговъ убѣгнаха въ Цариградъ. И остави Михайль царство то самоволно: а настана по него Левъ Арменинъ.

Въ това време Крунъ остави въ Болгарія малку войска подъ власть брата своего Мортагона, а самъ съ друга та войска отиде, и обсади Цариградъ за многу време, но не може да го усвои, и върнасе и зема Едрене, и безъ четъ народъ плъни: между кои то беше заплъненъ и Василий Македонянинъ, кой то послѣ быде царь Греческій. Тога уби и Мануила Епископа съ сички те неговы клирицы, и многу народъ Христіанскій, защо то се не отрели отъ Христа.

Тога, какъ то пише въ прологъ въ Мѣсяца Іунія, единъ священникъ Грекъ, Болгарскій языкъ зналъ добро, и молилъ Круна, да го пусти свободно, но онъ го убилъ. И така священникъ умирая проклялъ Круна предъ народа.

По времени, като направиха Грецы те миръ съ Болгаре те, Крунъ отпускаше колку то робіе имаше Грецы: Между кои то виде горереченнаго Василия Македонянина стояща благочинно, выкна го при себе и му даде една яблока, и го отпусти.

МОРТАГОНЪ.

По Круна настана на царство Мортагонъ братъ Круновъ. Въ това време Грецы и Болгаре имаха миръ. Съ Римскаго Кесаря обаче Лудовика имаха бой. И въ Панонію сразившеся навиха Болгаре те Римляномъ и многу земля земаха. Панонія въ това време беше подъ власть Болгарска.

Послѣ Мортагонъ отиде противу Словены те и навѣ имъ съ големо кровопролитіе и отъ две те страны, и постави надъ нихъ правители Болгаре.

Въ това време царуваше Теодора жена Теофила царя Греческаго. Отъ нея Мортагонъ зема сестра си, коя то беше заробилъ Никифоръ въ нападеніе то на Круновъ домъ. И тая сестра негова беше кръстена, и писаниемъ Греческимъ и закономъ Христіанскимъ научена: коя то, като дойде при брата си, начала да го учи на вѣра Христіанска. Подобно и единъ Грекъ пменемъ Теодоръ Куфаръ, кого то онъ имаше робъ, и онъ часто му воспоминаваше вѣра христіанска: Но онъ сичко то това не вмѣняваше за нищо. И беше владемъ само на ловитва, и ходеше всегда да лови звѣрове въ гора та: въ коя то направи и палаты големы, за да си опочива въ нихъ, кога отиде на ловъ, и заповѣда одному монаху иконописцу, именемъ Методію, да испише ловитва по палаты те, сирѣчь звѣрове и кучета и прочая.

Методій же вмѣсто ловитва, написа съ големо искусство второе пришествіе Христова, какъ праведницы те ще стоять отъ десна страна, и ще се веселятъ въ рай, и какъ грѣшницы те ще стоять отъ лѣва страна, и ще се мучать во вѣчна мука. И това сичко то направи Методій

научень отъ сестра Мартагонова и Теодора Куфаря.

Като се свърши убо написаніе то, дойде Мортагонъ да види палаты те си. И като виде написано то, попыта Методія за сичко то, и Методій абіе начна да му казува за второ то Христово пришествіе, и праведны те какъ ще се веселять въ рай, а грѣшны те ще се мучать въ мука вѣчная. Тога Мортагонъ въздыхна отъ сердце, и рече: блаженъ е кой то се намери онова време отъ десна страна. И абіе начна да познава Христа Бога.

Въ това време попусти Богъ въ Болгарія големъ гладъ и морь: кое то като гледаше Мортагонъ, начна прилѣжно да се моли Христу Богу, и обѣщасе, ако престане тоя гладъ и морь, да приеме совершенно вѣра Христіанска. И абіе послуша го Богъ, и престана тоя гнѣвъ Божій въ Болгарія та.

Въ това време Грецы те позваха Мортагона сось големо моленіе, да дойде да имъ помогне противу Тома отступника, кой то беше нападналъ на нихъ, и бежа въ големо утѣсеніе.

Той Тома беше робъ въ Цариградъ и слуга у одного Царегражданина, и за едно согрѣшеніе побѣгна отъ господара своего и отъ Цариградъ въ Турцы те, и прія Турска вѣра. Послѣ же претворисе защо е сынъ Константина и Принны и собравъ войска многу, отиде противу Грецы те, облада Арменія и стигна и до самыи Цариградъ.

Противу тогова убо Тома Грецы те позваха Мортагона: кой то абіе дигна войска силна, и отиде противу Тома отступника и разби го до конецъ, а самого улови, и перво убо отсече му раце те и нозе те, а послѣ и глава та. Послѣ

влѣзна въ Цариградъ, и крестисе, и наименова го самъ Греческій царь на свое то си име Михайль, въ лѣто Господне 826. Крестихасе же тога и отъ войска та му до 5003. души.

Върнався же новопросвѣщенный Болгарскій царь Михайль въ Болгарія, посла въ Римъ до Римскаго Папа Николаа, подобно и въ Цариградъ до Теодора царица, да му пратать владыцы да обращать и крещавать народа: кое то Болгаре те като разумѣха, вооружихасе противу него. Но оны зема въ раце те си честный крестъ, и излезна на нихъ, и нави имъ со сила та честнаго креста: кое то като видоха Болгаре те, обърнахасе ко Христу Богу, и пріяха святое крещеніе многу народъ.

Между това же посла и Николай Папа Римскій двама Епископы, Павла и Формоза, кои то обърнаха сичкій народъ на Христіанска вѣра и крестиха ги.

Слѣдъ сичко то това Михайль царь предложи Папѣ вопросы 106. за христіанска та вѣра, и церковно то правленіе, и проси отъ него да му постави Патріарха въ Болгарія. Папа же на сички те 106. отвѣты отвѣсти Михайлу, а за Патріарха рече му: защо още не е време. Игнатій обаче Патріархъ Цариградскій постави въ Болгарія Архіепископа, Теофилакта именемъ, не кой то истолкова святое Евангеліе, но другій. И испѣди Теофилактъ Папски те Епископы изъ Болгарія: отъ гдѣ то послѣдова распря голема между Грецы те и Римляне те, и быде соборъ въ Цариградъ за Болгаре те, кой да ги земе подъ своя та власть. И така Грецы те навиха, и разлучихасе конечно отъ Римляне те и проклеха ги.

И за малку убо време Болгаре те быдоха подъ Цариградска та патріаршія. И послѣ, като

видоха, защо Грецы, кога то имъ поставяха Архїепископа, отъ сребролюбїе земаха злато многу и дарове, соблазнихасе, и отлучихасе отъ Греческа та Патріаршія, поставивше си въ Болгарія Патріарха отъ свой родъ. И така до свършеніе то Болгарскаго Царства имаха си Патріарха самовластна, и отъ свой родъ.

Сичко то това за тогова царя Михаила виждь въ кормчїи на 5-тый листъ: на кое то и Мавробирь согласува: а Баронъ пише, защо Болгарись прїя крещеніе, и видисе несогласень съ Мавробира, защо то не писалъ сущее Михаилу прежде крещенія име, но само Вулгарось или Болгарись.

СИМЕОНЪ ЛАБАСЬ.

По Мортагона или Михаила настана сынъ неговъ Симеонъ Лабась.

Въ това време Царуваль въ цариградь Левъ премудрый, и за некая причина востана на Симеона, но Симеонъ нави Лву сосъ големо разореніе: за кое шо Левъ посла Маджарскому кралю, и моли го да дойде въ Болгарія противу Симеона: кое то и направи скоро Маджарскїй краль, и разби многу мѣста Болгарски сосъ напрасно то си нападеніе, и многу народъ заплѣни: кои то плѣнници Левъ зема отъ Маджарскаго краля, и послѣ посла къ Симеону некоего Киросвата за да утврди миръ сосъ него. Но Симеонъ Киросвата убо удержа, а самъ отиде на Маджаре те, и разори до край сичка та Маджарска земля, и воздаде имъ отмщеніе за направенџо то имъ. Послѣ отписа Лву, защо ако желеае миръ, да отпусти оныя роботы, що е земаль отъ Маджаре те. Но царь Левъ не отпусти

робїе те Болгарски, но подигна войска на Симеона: за кое то и Симеонъ востана на него, и нави му, и зема свои те робїе неволно, и примирихасе.

Умревъ же Левъ остави царство то брату своему Александру, кому то Симеонъ посла писмо увѣщателно, да стои на онай миръ, що то го учиниха сосъ брата му Лва. Но Александръ непрїя съ почестъ неговы те посланници: за кое то Симеонъ се разгнѣва много, и востана на Греческа та земля, и разори многу мѣста, и многу войска Греческа разби, и обсади и самый Цариградь. А послѣ влѣзна и внутре въ Цариградь, и иска и самого Царя Александра, да се разговори сосъ него. И така Александръ дойде во Влахернски те палаты, и наговорихасе да стоятъ всегда въ миръ. Разумѣвъ обаче Греческое лукаво покорство, излѣзна сосъ гнѣвъ изъ Цариградь и нападна на Тракія, и нападнавъ на Едрене, като не може изъ еднаждъ да го земе, даде злато на вратари те градеки, и отвориха му врата та нощемъ. И така влѣзна и плѣни Едрене, и запусти го до край.

По Александра воцарисе въ Грецы те Константинъ. Онъ востана на Болгарія, и посла войска многу сосъ еднога воевода, именовъ Фока, да се бїе сосъ Болгаре те: кой то и нави Болгаромъ, и начнаха Болгаре те да бѣгать, а Фока отлучисе отъ войска та си, и седна на едно мѣсто утрудень да си почини при единъ кладенець. И тамо като съдеше, конь неговъ, по Божиему смотренію, истъргнасе изъ рака та му, и побѣгна назадъ въ войска та му. И така, като видоха Грецы те коня Фоковъ, защо бѣга, а за самого Фока не знаеха какво стана, быде големо смущеніе въ Греческа та войска.

Тога Симеонъ, кой то стоеше на една гора близо при нихъ, това като виде той часъ со съ колку то имаше со себе войска, нападна крѣпко на Грецы те, и нави имъ, и прогна ги, и Фока едва може да побѣгне въ Месемврія, а Симеонъ отиде, и обсади Цариградъ. Фока же дойде съ нова войска, и распъди Симеона: кой то абіе посла моленіе Срацынскому царю, да дойде онъ убо по море то, а Болгаре те по сухо, за да бы могли да оплѣнать Цариградъ.

И така Срацынскій царь со Симеоновы те посланницы на едно посла неколку Срацыны, за да утвърдять слово, въ кое време да подигнать войска. И като идеха уловиха ги Грецы ше въ Каламбрія, и послаха ги въ Цариградъ. Въ това време царуваше Романъ въ Цариградъ: кой то срацыны те убо обдаривъ отпусти, а Болгаре те удържа. И това като чу Симеонъ, разгнѣвасе много, и востана на Грецы те, и нави имъ, и оплѣни Греческа та земля конечно.

Романъ же собра пакъ войска многу и прати я върху Болгарія съ одного воевода Протоартира: кое то като чу Симеонъ ополчисе и онъ противу Грецы те, и нави имъ, и облада сичка та Македонія, Тракія, и отиде четвѣртый пѣть до Цариградъ, и тамо выкна Романа, и примирихасе со съ него, и върнасе въ Болгарія со слава голема и корысть многу.

По томъ Симеонъ отиде на Хорвате те, и тамо въ некои тѣсны мѣста Хорвате те му разбиха войска та до край: а него самого найде болѣзнъ люша и умре.

П Е Т Р Ъ.

По Симеона Лабаса настана Петръ сынъ неговъ. Онъ не беше благополучень во бранехъ и

юнакъ, като баща си, но беше страшливъ: за кое то и беше пріятель Грекомъ и покорливъ. И И така Болгарія въ негово то време за негово то малодушіе ослабѣ много отъ насиліе Греческо.

Въ негово то време просія преподобный отецъ нашъ Іоаннь Рылскій. И онъ отъ големо благоговѣніе къ святому отиде въ Рылска непроходима пустыня, за да бы го видель, но не быде возможно, да отиде при святого за ради дълбоки те дебри и високи те холмы, нити святой отиде при него со съ неговы те посланницы, но само посла му посланіе утѣшительно: кое то онъ имаше въ големо почитаніе.

Той Петръ свеза миръ съ Константина и Романа. Послѣ отиде въ Цариградъ, и оженисе за внука царева, дщера первородна Хрисофона сына царева, и върнасе въ Болгарія.

По времени жена му умре, а братія негови Іоаннь и Михайль востанаха на него, и имаха за многу време брань междуособна. И въ това време Петръ пакъ свеза миръ со съ Грецы те, и посла въ Цариградъ двама та си сынове Бориса и Романа въ снабдѣніе. По времени же умре Петръ, и сынове те му върнахасе въ Болгарія, за да пріемать царство то.

БОРИСЪ.

По Петра настана Борисъ по големый му сынъ. Въ негово то време нападнаха на Болгарія Маджаре и разориха многу мѣста: кое то като гледаше Борисъ посла до Никифора царя Греческаго, и моли го да му дойде на помощь. А Никифоръ отписа му: За честь царства Греческаго не можемъ да правимъ брань съ народы ничтожны.

По малку време же Борисъ убо направи миръ съ Маджаре те: а Маджаре те устремихасе на Греческа та земля, и разоряваха мѣста: кое то като виде Никифоръ посла моленіе и дарове многу Борису, за да дойде на помощь противу Маджаре те. Но Борисъ върна назадъ посланницы те и дары те Никифоровы, и отписа му: За честь Царства Болгарскаго не можемъ да направимъ брань съ Маджаре те, съ кои то свезахъ миръ.

И така Никифоръ прія отвѣтъ укорителный отъ Бориса, и посла Калокира сына Херсонова къ Святославу князю Русскому, и позва го противу Болгаре те. И така Святославъ дойде въ Болгарія, и нави Болгаромъ, и зема плѣнь многу, и върнасе въ Россія.

Слѣдъ една година же подигнасе Святославъ пакъ на Болгарія и покори многу часть подъ своя та власть, и помысли да пренесе свой престоль въ Болгарію ради плодородіе и избыліе. И така Калокиръ совѣтова Святослава, сирѣчь да земе Царство Болгарское и послѣ може лесно да земе и Греческое. Но Іоаннь Цымбискій наслѣдникъ Никифоровъ подигна войска многу противу Святослава и распѣди го въ Россія, Тога и Бориса, кой то помагаше Святославу, улови Цымбиски и отведе въ Цариградъ, и постави магистрія. Борисъ обаче по некое време, избѣгна скритомъ изъ Цариградъ, и отхождаше въ Болгарія. Но на пути единъ Болгаринъ възмнѣвъ го, защо е Грекъ, уби го, и така сконча Борисъ свой животъ.

СЕЛЕВКІЙ.

По Бориса воцарисе Селевкій. Онъ беше мужъ воинственъ и юнакъ, и зема отъ Грецы те

Тоблица и Сардика. Но като се вращаше отъ брани впадна въ болѣзнь и умре на пути.

СУББОТИНЪ.

По Селевкія воцарисе Субботинъ. Онъ не беше благополученъ въ бранехъ, и быде Болгарское царство потыпкано и со всемъ покорено подъ Греческа власть. Но во время Василия Порфирогенита пакъ се отложиха Болгаре те отъ Греческа та власть.

ДАВИДЪ.

По Субботина настана Давидъ сынъ Комистополовъ. Онъ малку време стоя на царство. А послѣ остави престоль свой, и прія иноческій чинъ, и соверши богоугодно и свято свое то житіе.

САМУИЛЬ.

По Давида прія царство то Самуиль, въ лѣто Господне 985. Онъ многу пути избави Болгарія отъ Греческо порабощеніе, и многу западны провинціи покори подъ своя та власть, и нападнавъ на Далмація, разори и изгори градове многу, и отъ Грецы те, разбивъ ги, зема Солунъ, Енишеръ и Карафія, сирѣчь Лариса и Серресъ и сичка та Теталія. И послѣ пресѣли отъ оныя мѣста Власы, Арнауте и Грецы во Варна и Терновъ: а многу отъ нихъ зема и войны, и остави во Енишеръ многу воинство, пренесе же отъ тамо и многу мощи святыхъ въ Болгарія: къ коимъ имаше големо почитаніе.

Пише въ една исторія за тогова Царя Самуила, защо подигна бой противу Сербскаго

краля Владимира, и улови го сось лесть и све-
завь го, затвори го въ една мрачна темница, и
искаше да го убие: кое то като чу дщера Саму-
илова, именемь Косара, припадна на баща си,
и измоли го. Послѣ же Самуиль ожени я за
Владимира. И така Владимиръ върнѣсе въ Дал-
мація сось Косара дщера Самуилова: гдѣ то бе-
ше онова време престоль Сербскій.

По времени востана Самуиль противу Гре-
ческаго царя Порфирогенита, и презе отъ него
мѣста и градове многу. И докле беше благого-
вѣнь къ Богу, и Богъ му помагаше. Послѣ
же, катосе разврати и востана со зависть на свой
родъ, и изби сичко то царско племе освенъ Ю-
анна сына брата своего, тога, думамъ, и Богъ
го остави.

Тѣмже востана на него Василій царь Грече-
скій сось многу войска, и нави му, и нарани
го, и едва побѣгна и върнѣсе въ свой домъ.

Пишатъ пакъ за тогова царя Самуила, за-
що, кото се бѣше сось Грецы те, Никифоръ У-
ранъ военачалникъ Василіевъ, найдевъ Самуила
при Сперхія рѣка, нападна на него нощемъ без-
надеждно, и изби сичка та почпи войска Бол-
гарска, а Самуиль и Радомиръ сынъ неговъ
скрыхасе между мершвы ше шѣлеса Болгарски.
И шака капо се пошай сичко шо, и отлучисе
Греческо то воинство, побѣгнаха и отъ гора на
гора бѣгающе опидоха въ Болгарія въ свой
домъ само двама ша.

Въ шова време Самуиль даде втора си дще-
ра Азоту воеводѣ Греческому за жена, и наста-
ви го да иде на Дураца или Доброца. Но онъ
побѣгна въ Цариградъ: гдѣ то го и пославиха
Магистрiя.

Слѣдъ това Никифоръ пакъ подигна войска
на Самуила, и нави му, и зема отъ него многу
градове. И послѣ Никифоръ убо отиде на Ско-
пiя и Сербiя: а Самуиль на Едрене: кого то и
разори и опустоши до край. Отъ Едрене же оти-
де на Скопiя върху Никифора. Но Грецы и
Хорвате обтекоха Самуила, и разбиха му вой-
ска тѣ, и многу Болгаре убиха, и до 15000.
душы Никифоръ немилостивый мучитель поро-
бивъ, извърте имъ очи те, оставивъ на секоя
стотина по одного сось едно око да ги опведе
при Самуила: кое то като виде Самуиль опъ
жалости умре.

Тако наказа Богъ Самуила, за оная непо-
винна кровь що пролиа, избивъ царское племе
отъ зависть и злонавіе.

Въ това време Грецы те земаха отъ Болга-
ре ше оныя тояги или сопы, щото стоятъ и до
днесъ въ Цариградъ: зашо Болгарски те царіе
имаха полкове и сось тояги за нагнаніе или
юрушь.

РАДОМИРЪ.

По Самуила воцарисе сынъ му Радомиръ.
Онъ само едно лѣто царува. Понеже Никифоръ
посла скритомъ воинство и убиха го на единъ
ловъ.

ГЛАДИМИРЪ.

По Радомира настана братъ му Гладимиръ;
кой малку време царува, и го испьдиха Болгаре
те, и побѣгна во Влахиа.

ЮАННЪ ВЛАДИМИРЪ.

По Гладимира воцарисе Юаннъ сынъ Ааро-
новъ, прозываемый Владимиръ. Онъ царува лѣ-
та три. На него Греческій царь востана сось го-
лема сила. Но Юаннъ, кой то живѣше житіе
свято и богоугодно, возупова по многу на Бога,
негли на своя ша войска, и за това сось малку
войска излезна, и нави Греческому царю, и го
вѣрна побѣждена и посрамлена на задъ.

Той Юаннъ имаше жена Грекиня, и шура
му беше при него, кому то беше даль чинъ Ма-
гистрійскій. Но они, сирѣчь жена му и братъ
неенъ, беха Еретицы Наватіаны, и не обычаха
го ради негово то православіе и житіе богоу-
годно, и за това наговорихасе да го убіяты.

Въ това време востанаха Хорвате и Латины
на Болгарска та держава, и сосилна войска дой-
деша, оплѣниха многу мѣста и многъ народъ
поробиха. Но и Юаннъ подигна противу нихъ
войска Болгарска, и съ молитвою порази ги, и
прогна ги даже до Венеція, и вѣрнасе сось вой-
ска та си назадъ. На пути обаче при Албасана
остана Юаннъ на едно красно мѣсто да си почини
сось трима воеводы, и шура неговъ Магистрій
сось нихъ. Опочинивше же търгнаха, и въ една
гора Магистрій шура му, кой то беше останаль
задъ него, извади ножъ и отсѣче му глава та.
Но и него абіе други те воеводи убиха. Юаннъ
обаче святой Владимиръ, Божіимъ повелѣніемъ
не падна отъ коня, но абіе зема въ раце глава та
си, и управлявая коня, пройде многу мѣста,
докле стигна до единъ монастырь, кого то онъ
самъ беше соградиль, и тамо слѣзна отъ коня,
и предаде Богу духъ.

Тамо убо во онай монастырь во Елбасанска
та страна почивать и до днесъ нетлѣнии те му
мощи, и многу исцѣленіе давать съ вѣрою при-
ходящымъ. И празднувать го сичка та оная стра-
на Маія мѣсяца во вторый день. Има же и пра-
вило красно составлено и житіе.

Това негово правило и житіе има и на Греческій языкъ преведено, и на Сербскій, но многу погрѣшено: понеже онія преводители, кои то и да са, искать да покрыять родъ, и думать, защо онъ не е отъ рода царей Болгарскихъ, но отъ рода Сербскаго сынъ Неманя Симеона. Но това е весма погрѣшно: понеже Симеонъ Неманъ и сынъ неговъ, по Сербскому родословію, многу години послѣ Святаго Юанна Владимира просіяха.

По убіеніи же святаго Юанна Владимира царь Греческій поиде во Охрида, гдѣ то святой пре-
быва три години, и предадоха му негови те
убійцы сичка та Болгарія и сичка та царска ха-
зна и сокровища, и зема царь Греческій безъ чи-
сла злато и сребро и царски многоцѣнны вещи.
И дарова дарове многу Маріи царицѣ женѣ Ю-
анна царяи петъ дочеремъ нейнымъ, за предател-
ство то и убійство то мужа своего.

Тога дойдоха отъ Терновъ и Давидъ Патрі-
архъ и двама Боляре Богданъ и Миробизъ, и
предадоха Греческому царю градове 35. А царь
Греческій постави Богдана и Миробиза бароны
надъ Болгарія. И тако тогда грѣхъ ради Самуила
царя Болгарскаго и ради ересей Наватіанскихъ и
Арменскихъ, кои то се беха умножили во О-
хридска та страна подпадна Болгарско то царство
совсѣмъ подъ власть Греческа. Послѣ же светый
Иларіонъ Епископъ Меглинскій и светый Теофи-

лактъ искорениха и истребиха конечно оныя проклеты ереси изъ Болгарія.

Въ тья времена некой Болгаринъ Петръ презываемъ Делеанъ, кой то беше плѣнень въ Цариградь и слуга у еднога велможа, побѣгна изъ Цариградь, и доидевъ въ Струмица, думаше, защо е сынъ Дароновъ и внукъ Самуиловъ. И така повѣровавшѣ Болгаре те проповѣдаха го царя. А онъ абіе собра войска довольно, и отидевъ прогна сичка та войска Греческа отъ Охридски те страны. Послѣ же, понеже немаше въ почитаніе своя та войска, испьдиха го Болгаре те, а въ мѣсто него поставиха си Тихомира. Но Делеанъ по време собра войска, и отидевъ на Тихомира улови го, и перво убо ослѣпи го, а послѣ отсѣче му глава та, и воцарисе пакъ, и царува въ Охрида години 30. и зема отъ Грецы те градове многу.

Въ това време Грецы те послаха одного въ Болгарія, за да навѣтува живота Делеановъ. Онъ се именуваше Алушанъ, и беше родомъ Болгаринъ. Той прочее Алушанъ подигна крамола въ Болгарія, и думаше, защо е отъ рода царей Болгарскихъ. И така повѣроваха многу народъ Алушану, и востанаха на Делеана бранію. А Делеанъ видѣвъ, защо не може да стои на среца му, зема го причастника на царство то си.

По времени же Алушанъ, востана на Делеана, и ослѣпи го, и така остана онъ самъ на царство то. Но беше покорень Грекомъ и така Грецы те многу пакость правеха Болгаромъ.

Делеанъ убо и Алушанъ до 15. години царуваха, обаче само отъ Охрида до Скопія и до Шипъ: а прочая Болгарія до 70. години быде подъ власть Греческа, сирѣчь до 1170-го лѣша Господня, или до 1190-го.

Въ тья времена беше Патріархъ въ Терновъ Іоаннь светый: кой то като гледаше многое озлобленіе Болгарское отъ Грековъ, многу слезы проливалше предъ Бога и молешесе, да ги избави отъ това порабоженіе Греческо. Въ единъ же день като плачеше, яви му се светый Великомученикъ Димитрій, кого то сички те благочестиви цари Болгарски, отъ Михаила благочестиваго царя до светаго Іоанна Владимира, почитаха и славахъ въ Терновъ, той, думамъ, святой великомученикъ Димитрій яви му се, и му рече: Помяну Богъ домъ и родъ царей Болгарскихъ, и ме посла на помощь и обновленіе царство Болгарское. Тѣмже да поставишь Асеня царя Болгаромъ, и Богъ ще буде сосъ него, и ще воздигне скиптръ Болгарскій.

И така Патріархъ по повелѣнію святаго позва Асеня изъ Влахія и Петра брата неговаго: кои то бежа отъ рода царскаго внуцы Гавріила сына Самуилова. Послѣ повелѣ Патріархъ и соградиха въ Терновъ церква прекрасна во имя святаго великомученика Димитрія, и като се соверши созва Епископи и народъ многъ на освященіе церкви. Като освети же церква та, зема вѣнецъ и багряница царска, и вѣнча Асеня на царство Болгарское, и каза народу, защо му е повелѣно отъ Бога чрезъ святаго Димитрія, да го вѣнчае на царство. И така народъ отъ радости выкаха велегласно: *Да живетъ Асень царь на многая лѣта, Асеню царю Болгарскому многая лѣта: И Іоанну блаженнѣйшему Патріарху Терновскому и всея Болгаріи многая лѣта.* И така воцарисе

Воцарився прочее Асень, постави брата си Петра военачалника. Послѣ собра войска и укрѣписе много, и востана на Грецы те, и нави имь и испьди ги до единь изь Болгарія. Послѣ и Грецы те собраха войска весма многу, и отидоха на Асеня. Но Асень преjde во Влахія со сичка та си войска, и собра тамо и още многу, и тога пакъ преjde Дунавъ, и нападна на Грецы те. И така паднаха безъ числа отъ Грецы те и совсѣмь изгнани быдоха: а Асень отиде на Сербе те и покори ги подь своя та власть, и быдоха доволно време подь негова та власть. Послѣ же востанаха Сербе те и Грецы те заедно, и многу пакость и излобленіе правеха Болгаромь, а най Сербе те, разорявающе и опустошавающе церкви Болгарски, зацо то они тога държеха ересь Римска. И това като гледаше светый Теофилактъ Патриархъ Терновскій, плачеше предь Бога, и молешесе да укрѣпи Асеня, да смири тоя народъ: кое то и быде и смири Асень и разпди и нихъ и нихны те помощницы Маджаре: обаче сось големо кровопролитіе.

Послѣ Іоаннь Катакосмъ царь Греческій дойде пакъ сось войска голема на Асеня. Но Асень, и нему нави и уловивъ го жива, избоде му очи те. По Іоанна настана на царство Греческое Алексій, кой то собра войска многу отъ разны языцы, и востана на Болгарія. Но Асень и негова та войска разби, и едва избегна Алексій живъ. Онъ като бѣгаше падна му царскій племь отъ глава та, а Болгарскій боини, кои то го гонеха, земаха онай племь, и го принесоха царю своему Асеню. Въ това време Асень зема отъ Грецы те многу градове.

По времени Алексій пакъ собра войска силна до 270000. и прати я на Асеня сось Константина Архистратига и други воеводы. Но попущеніемъ Божиимъ и нихъ изби, и пороби ги, што то не се върна назадъ нити единь: кое то видевши Алексій быде во отчаяніи, и посла да иска миръ отъ Асеня царя, но не получи. Тѣмже Алексій разсърдисе, и собравъ пакъ войска многу прати я сось одного Архистратига именемъ Исаака Стократора: кой то сразився, изби исперва до 3000 души Болгаре. Но послѣ навиха му Болгаре те, и уловиха го, и сичка та му войска обтекше поробиха, што то весма малку отъ нихъ побѣгнаха. И така остана Греческа та земля пуста, отъ Греческое немирство. Понеже 54. лѣта непрестанно брань дигаха противу Асеня, докле погубиха сичка та си войска, и опустѣ Греческое царство.

Сами те Грецы счислявать, зашо въ тыя времена изгубиха до 300000. души войска.

Греческа та земля пречее покориесе совсѣмь Асеню, и начина да дава дань, и дава за многу време.

Слѣдъ това Асень покори подь своя та власть и две те Влахій и направи ги подданны: имаше же и Римляне те подданны, за кое то се и прослави най много отъ други те царіе, и наименовасе *царь Вселенскій*.

Онъ беше много добродѣтеленъ человекъ. Многу церкви и монастыри въ Болгарія же и въ святая гора Атонская согради, и приложи имь села и метохи. И повелѣ сичкимъ Греческимъ монастыремъ, да четать по Болгарскій языкъ. Опредѣли же да се дава за всегда отъ царски те сокровища милостыня сиромасомъ, церквамъ и

монастыремъ, какъ то пише и Іоаннь Калиманъ сынъ неговъ:

Блаженный отецъ мой царь Асень сичко то свое имѣніе и сокровище простре на милостыня сироманомъ, церквамъ и монастыремъ.

На таково то убо благополучіе и благочестіе въ Болгарія завидѣвъ дьяволь, подвигна зависть на царя Асеня. Понеже единъ отъ первы те велможи Асеньовы, именовъ Иванко, кой то беше коварень и лукавъ человекъ, и имаше братія подобно сановиты въ Терновъ, соглаеисе сосъ братія та си и сосъ многу още други человекы, да убіяты Асеня, и да се воцари онъ въ Болгарія. Прелети же на това богомерзско свое и незаконно дѣло и сестру Асеньову. И това разумѣвъ Асень, выгна Иванка при себе, въ една ноцъ, и изрече на него судъ смертнѣй. Иванко обаче имаше въ себе ножъ скрытъ, и абіе спуснасе и прободѣ царя Асеня, и умре царь въ тая ноцъ. Подобно и стражи те царски избити быдоха отъ Иванковы те хора. И така Иванко облада домъ царевъ и Терновъ.

Това убо като виде Петръ братъ Асеньовъ, абіе дойде сосъ войска и обтече Иванка: кое то като видѣ Иванко уплашисе, и побѣгна сосъ братія та си къ Греческому царю. И прія го Греческій царь сосъ многу благодареніе, защо то убилъ Асеня, и назва го отца, и даде му за жена майка си, именовъ Анна, и постави го властителя во Филиппополь и Драма. Обаче големо зло послѣдова Грекомъ отъ Иванково то пріятелство, какво то послѣ ще се рече.

Намерувасе въ стары рукописны книги, защо по преставленіи патриарха святаго Іоанна, кой то возведе Асеня на царство, какво то се горе рече, позва Асень отъ Охрида святаго отца

Теофилакта, и постави го въ Терновъ Патриарха. И Теофилактъ святой просвѣти, и очисти сичка та Болгарія отъ ереси, кои то въ тья времена беха многу въ Болгарія. Послѣ подвигна царя Асеня да отиде во Влахія, да я покори и очисти отъ Римская ересь, коя то тога владѣше во Влахія. И така Асень отиде и покори и две те Влахи подъ своя та власть, и запрети Влахомъ, кои до тога четеха по Латинскій языкъ, да оставать Римское исповѣданіе, и да не четать по Римскій языкъ, но по Болгарскій. И повелѣ, щото кой то чети по Римскій языкъ, да му се отреже языкъ. И така Власи те отъ тога пріяха православно то исповѣданіе, и начнаха да четать Болгарски, докле слѣдъ многу време Русси те преведоха имъ сичко то писаніе на Влашкій языкъ.

ПЕТРЪ ВТОРЫЙ.

По Асеня прія царство Болгарское Петръ братъ Асеньовъ. Въ негово то царствованіе быде миръ въ Болгарія,

ІОАННЪ КАЛИМАНЪ.

По Петра воцарисе Іоаннь Калиманъ сынъ Асеньовъ, кого то некои нарекли Кало Іоаннь: но онъ самъ се подписувалъ въ златопечатны те си привилегіи: Іоаннь Асеньовъ Калиманъ.

ЗА ИВАНКА ЦАРЕУВІЙЦА.

Въ тья времена Иванко отступи отъ Грецы те, и собравъ многу войска, правеше многу пакость Грекомъ, и многу Греческа войска погуби. Грецы те обаче сосъ хитрость приведоха го въ Цариградъ, и уловивше го, фърлиха го въ една

мрачна темница, и тамо изверже окаянна та своя душа. По него настана Митрь братъ неговъ, и многу зло правеше Грекомъ.

Послѣ призва на помощь Руссы те, и востана на Іоанна Калимана сосъ войска многу. Но Іоаннь Калиманъ Руссы те убо отпѣди въ Руссія, а Митра улови и уби го. И тако се свърши сила та и власть на тѣя цареубійцы.

Въ тѣя времена востанаха Латини на Грецы те, и земаха Цариградъ, а Грецы те се раздѣлиха на две царства, Витинійско и Солунско. И царуваше въ Витинія Іоаннь Калось, а въ Солунъ Теодоръ Ласкаръ. Наговорихасе убо Солунски те Грецы сосъ Латини те, да покоратъ подь своя та власть Болгарія: обѣща имъ се же и Теодоръ Ласкаръ да имъ помага. И така востанаха тія три сила на Калимана. Но Калиманъ, кой то беше по благополученъ и искусенъ отъ баща си во бранехъ, ополчи се и онъ на нихъ, и перво убо нави Латиномъ, и улови Балдавія краля Венеціанскаго со сички те неговы велможы, и оковавъ ги поведе ги со себе, и отиде на Теодора Ласкаря. И навивъ и нему, улови го и му избоде очи те, и го всади въ темница, гдѣ то и умре отъ болѣсть: а самъ разори градове многу отъ основанія, като Филиппоградъ и Маруль, кои то и до днесъ са пусти, Драма, Серресъ, Кавала, Демиръ Исаръ, Енесъ, Орванъ и прч. и остави само Солунъ невредимъ за любовь и почитаніе къ святому Димитрію. Послѣ же по времени отиде пакъ съ войска на Солунъ, и нараненъ въ десна та рука, умре.

Думать Грецы те, зацо въ перво то нашествіе на Греческа та земля, като разори сички те градове Гречески, отиде и на Солунъ, и тамо го уби обятыи Димитрій. Това обаче не е и-

стинно: зацо онъ слѣдъ това многу години живѣя.

Пишесе за него въ житіе то преподобныя Параскевы, зацо уловивъ Балдавія Венеціанскаго краля со сички те му велможы, отсѣче имъ на сички те главы те. И послѣ востанавъ покори Сербѣ те, Маджаре те и Арнаутѣ те подь своя та власть.

Въ пролога же на пренесеніе то мощей святаго Іларіона Меглинскаго и въ привилегіи Зографски пише за него и опредѣлява границы те царства неговаго до Будимъ и до Венеція: Лехи и Чехи были покорени подь негова власть. Онъ соградилъ монастырь въ Терновъ великъ и красенъ близо при Янтра во имя 40. мучениковъ, и принеслъ въ него отъ многу страны многу мощи святыхъ.

Думать, зацо светый Савва Сербскій при тогова царя Калимана се прѣставилъ въ Терновъ, и послѣ му пренесли мощи те въ Сербію. И гога беше краля въ Сербія Владиславъ, кой то имаше жена дщера Калиманова.

По времени же востанаха пакъ Латини на Калимана по море то, кой то беше тога въ Солунъ. И тамо въ силно сраженіе, нараниха го Латини те и слѣдъ три дни умре. Войска та му обаче, понеже имаха голема любовь на него, не го погребоха въ Солунъ, но испраха му черва та, и го донесоха въ Терновъ, и го погребоха въ неговый монастырь святыхъ 40. мучениковъ.

БОРИЛЬ

По Калимана настана Бориль сынъ Петровъ. Онъ обычаше миръ, и за това всегда беше пріятель Грекомъ и Латиномъ. Царува же 9. години и умре въ Терновъ.

МИЧО или СМИЛЕЦЪ.

По Борила воцарисе Мичо или Смилецъ. Въ лѣто Господне 1223. Онъ царува 25. години: но не беше благополученъ во бранехъ. Въ негово то царствованіе земаха Грецы те отъ Болгаре те земля до Шипъ. И за това Болгаре те най послѣ го испъдиха: а онъ отиде со сына своего Асеня въ Цариградъ. И тамо онъ убо престависе, а Асеню даде за жена дщера си Ирина Греческій царь.

ШИШМАНЪ ВНУКЪ ПЕТРОВЪ и АСЕНЬОВЪ.

По изгнаніи Мичовомъ прія царство то Константинъ Шишманъ внукъ Петровъ и Асеньовъ. Онъ беше возрастомъ едръ, а лицемъ прекрасенъ, щото сички се чудеха и на возрастъ и на красота негова. Воцарисе же во Видинъ: защо Смилецъ беше отдѣлилъ Видинъ во особно царство отъ Терновъ. Имаше же многу гоненіе сось Милотина краля Сербскаго: кой то Милотинъ послѣ даде му въ жену дщера одного перваго своего велможы, именовъ Драгуша, и примирише Константинъ сось Милотина, и бежа въ любовь голема. Слѣдъ многу време же, като имъ се родиха чада и воспитаха ги, Милотинъ даде дщера си Неда Михайлу сыну Константинову, какъ то послѣ ще се рече.

Болгаре те призваха отъ Видинъ Константина и го поставиха царя въ Терновъ. И имаше миръ сось Грецы те и имъ возврати Мессемврія. По томъ распъди перва та си жена Драгуша за некая зазорна вина, и посла я въ Никеа: а зема за жена Теодору дщера Геческаго царя Теодора.

Като умре же Теодоръ царь Греческій, настана сынъ неговъ Іоаннь: кого то некой Михайль улови, ослѣпи го, и го испъди отъ царство,

и прія онъ Греческо то царство. И това като разумъ Теодора жена Константинова, начна да се моли мужу своему, да отмсти Михайлу за убійство то, що убилъ брата нейнаго. И така Константинъ Шишманъ подвигнасе на гнѣвъ противу Михайла царя Греческаго, кой то собравъ войска излѣзна на срѣща му. Видѣвъ обаче Болгарска та войска, уплашисе, и побѣгна скритомъ отъ войска та си на море то. И тамо найде малокъ кораблецъ, и сѣднавъ въ него побѣгна въ Цариградъ: кое то като разумъ войска та му върнасе сичка та назадъ. А Константинъ разори и оплѣни многу градове и села Гречески, и върнасе назадъ сось многу корысть.

Въ това време умре Теодора жена Константинова. А Михайль Палеологъ даде му за жена своя та братаница за да има миръ сось него: обаче пакъ не получи миръ отъ Константина. Понеже Константинъ пакъ востана на Греческа та земля. Тѣмже и Михайль позва на помощь Латини те, защо то и онъ беше пріялъ Латинское исповѣданіе. Латини те обаче въ това време разориха светая гора Атонская, и избиха многу светы отцы за благочестіе, и се върнаха назадъ.

Въ това време и Милотинъ краля Сербскій беше востаналь сось многу войска на Михайла царя Греческаго, и беше презель земля отъ Грецы те отъ Шипъ до Серресъ. Излѣзна же и Михайль противу Милотина, но на пути умре, и нещеха Гречески те священники да го погребать, защо то беше еретикъ. Марія обаче царица жена Константинова, посла скритомъ многу злато некимъ священникомъ, и го погребоха, защо то и беше Михайль стрыка. Но Константинъ послѣ наказа онья священники.

Въ тыя времена единъ овчарь, именовъ

Лагань, остави овчарство то, и отидевъ быде воинь. Послѣ стигна да быде и велможа Константинъ. Той Лагань беше человекъ многу лукавъ, и така сосъ лукавство то си привлече при себе многу войска Болгарска, и востанавъ на Константина, уби го и воцари се онъ.

ЛАГАНЬ.

Като грабна убо Лагань царство то сосъ тоя начинь, испъди и Марія Константинова та жена и Михайла сына неговаго въ Цариградъ, и царува неколику време въ Терновъ.

Въ това време Иоаннь Асень, сынъ Смилецовъ, кого то Константинъ беше испъдилъ въ Цариградъ и беше се оженилъ за царска дщера Ирина, какъ то се въ дѣянїя та Смилецовы рече, умоли царя Греческаго, и даде му противу Лагана войска доволно: кое то Лагань като видѣ, уплашисе и побѣгна при Нога краля Татарскаго: Нога обаче, умолень отъ Асеня и отъ царя Греческаго, уби го. И така Лагань сконча свой животъ, а воцарисе въ Болгарія

ЮАННЬ АСЕНЬ ВТОРЫЙ.

По изгнанїи Лагановомъ воцарисе въ Болгарія Иоаннь Асень сынъ Смилецовъ. Онъ държа за многу време Болгарское царство въ миръ и тишина. Некой велможа обаче Болгаринь, именемъ Петръ, человекъ лукавъ, поиска да восприеме онъ престоль Асеньовъ, и того ради прелести и привлече при себе сичка та войска царска и велможы: кое то като разумъ Иоаннь, собра сички те сокровища царски, и отиде пакъ въ Цариградъ и тамо сконча свой животъ мирно и безмятежно.

ПЕТРЪ ТРЕТИЙ.

Като съдна на царство то Петръ, абіе Татарскій краль Нога востана на него. Но Петръ нави му, и улови го жива, и удави го въ темница.

По времени Болгаре те возненавидоха Петра, и испъдиха го отъ царство то. А онъ отиде въ Едрене, и тамо умре отъ огневица (тежка болестъ).

Въ това време раздѣлихасе Болгаре те на две, въ лѣто Господне 1240. Едни убо искаха Светослава велможа, а други искаха Михайла сына Константина Шишмана да поставатъ на царство. Но превозможе Светославъ, и воспрїя царскій престоль.

СВЕТОСЛАВЪ.

Воцарився убо Светославъ, зема за жена Теодора дщера Михайла царя Греческаго.

Въ това време нападаха на Греческо то царство Персіане, и Михайль беше въ големо утѣненїе. Того ради моли Светослава зета си, да му помогне. И така Светославъ даде тесту своему на помощь 20000 души конницы, и 6000 души пещицы подъ комендата Иоанна Хрисобоска Мамацунка, и навиха Болгаре те Персіаномъ, и отгнаха ги.

Послѣ Светославъ бисе съ Татарскаго краля: кого то и улови, и самъ со свои те раце со сѣкира отсѣче му глава та.

Послѣ бисе и сосъ Россы те, и разори сичка та Россія. Въ лѣто Господне же 1242 отиде на Персіане те и нави имъ и зема ги подъ своя та власть. Но като се вращаше, засѣднаха го Персіане те въ едны тесны мѣста, и избиха му сичка та войска, щото не се върна назадъ нити

единь отъ нихъ. И едва онъ избѣгна отъ това убійство.

Навадиха прочее на това Іоакима Патріарха, защо е ималь скрѣтъ наговоръ съ Персіане те, отъ кое то Іоакимъ беше неповинень. И така Светославъ повелѣ, и низвергоха Патріарха отъ една гора висока, и убиха го немилостивно. И това безбожіе, като видоха Болгаре те, испьдиха го отъ царство то, и поставиха си царя

МИХАИЛА СЫНА ШИШМАНОВА.

Той Михаилъ имаше жена Неда дщера Милотина краля Сербскаго, а сестра Стефана Неманя краля Сербскаго: сось коя то роди и сына Стефана именемъ.

Въ тыя времена некой Некиконтъ владѣтель Кефалонитскій уби Светослава. И така Михаилъ Неда убо жена та си остави, и зема за жена Теодора Светославова та жена. И това като чу Стефанъ Неманъ собра войска, и отиде на отмщеніе Михаилу за обыда сестры своея. Подобно и Михаилъ собра войска Болгарека довольно, зема же помощь и отъ Влашко: еще же позва и Андроника стараго.

Излѣзна убо и Андроникъ сось многу Греческа войска, обаче лукаво, и сось помышленіе зло. Тѣмже и стана на страну Лагонскую, и чекаше прилично то време за да направи намѣреніе то си. Стефанъ Неманъ имаше присовокуплены при своя та Сербска войска и Маджаре довольно и Нѣмцы до 10300 души. И така сразився съ Михаила, перво убо зема и разори сичка та сѣверна страна до Струмица: а въ 5-тый день мѣсяца Септемврія обтекъ го, разби сичка та войска, а самого уби.

И тога Андроникъ Лукавый царь Греческій, като виде паденіе то Михайлово, устремисе сось войска та си, и зема отъ Болгаре те Месемврія, и други многу градове. И така отвърна си за дань, щото беше давалъ Михаилу.

АЛЕКСАНДРЪ.

По Михаила воцарисе братъ му Александръ. Противу него востана Стефанъ Неманъ, и отиде сось войска многу въ Болгарія до Радомиръ. И отъ тамо посла Болгаромъ, и рече: ако искате да имамъ миръ сось васъ, и да не опустошимъ ваша та земля, испьдете Александра отъ царство то, и поставете Стефана сына сестры моея. Александръ обаче собравъ войска многу востана на Стефана, и прогна го въ Сербію. Послѣ се обърна на Андроника царя Греческаго, и поплѣни многу мѣста даже до Едрене, и върнасе.

По Андроника настана на царство Греческое Іоаннь Катакосмъ. Онъ собра войска силна, и напдна напрасно на Болгарія: кое то като виде Александръ уплашисе, и пославъ просеше миръ отъ Іоанна. Но Іоаннь не искаше нити да го чуетъ. Тога Александръ, кой то имаше собраны при себе само 8000 души Болгаре, и 2000 души Власы, ополчисе противу Грецы те, кои то беха до 70000 души. И сразившеся навиха Болгаре те Грекомъ, и побѣгнаха назадъ, а Іоаннь Катакосмъ побѣгна сось неколику души и затворисе въ Рушчукъ. Болгаре те же обсадиха Рушчукъ, и Іоаннь быде во отчаяніи, и молешесе Александру, да го не погуби. Тога Александръ умилисе, пожали го и му рече: иди си съ миромъ въ Цариградъ. Тога Іоаннь возрадовасе премного, и за да има миръ сось Александра всегдашенъ, даде дщера си, коя

то беше десятогодишна, сыну Александровому Иоанну Шишману, кой то беше петнадесетогодишенъ, и направиха свадба въ Едрене съсь големо торжество.

Слѣдъ това врънасе Александръ въ Терновъ, и управляваше свое то царство въ мирѣ и тишина голема. Жена му беше весма злонравна, за кое то я и испъди, и зема жена Еврейска, покрестивъ я. И така жена му съсь сына си Страшимира отиде у Видинь: зашто то Александръ Видинь даде Страшимиру, да го управлява.

По времени же отъ наущеніе матере своея начна Страшимиръ да се непокорява отцу своему, и наречесе царь Видинскій. Но Александръ, зашто то многу обычаше Страшимира, не отиде никое зло да му направи. Унгарскій краль обаче разумѣвъ това беззаконно дѣло Страшимирово, отиде и обсъднавъ Видинь улови Страшимира, и наказа го въ една темница. Но пакъ умоленъ отъ баща му Александра, освободи го отъ темница та, и земавъ му едно дете въ залогъ, отиде си назадъ, въ лѣто Господне 1351.

Въ тыя времена Султанъ Мурать востана на Болгарія. А Александръ уплашисе отъ него, и даде му за жена дщера си Марія, и примирихасе. Послѣ умре Александръ въ лѣто Господне 1363, и остави трима сынове: Георгія Страшимира, Иоанна Шишмана и Асеня, и две дщери: Елена, коя то беше даль Сербскому кралю, и Марія, коя то даде Султанъ Мурату.

ІОАННЪ ШИШМАНЪ.

По Александра прія царство Болгарское второй му сынъ Иоаннъ Шишманъ, въ лѣто Господне 1363. Тога Султанъ Мурать сѣдеше въ Бруса, и

беше миръ между Болгаромъ, Грекомъ и Туркомъ. По преставленіи обаче Александровомъ разрушисе тоя миръ, и востана Иоаннъ Шишманъ на Грецы те, и зема отъ нихъ Сарайсь, Бургась, Чорла, Кърккисія, Малый Самоковъ, и други, и наложи на Грецы те дань. И за това они съсь големо моленіе позваха Мурата, да дойде въ Болгарія: кой то и дойде съсь велика войска, и раздѣли се на две. И отиде половина та на Влахія, гдѣ то владѣеше Димитрій Загорскій сущій изъ Видинь, а половина та остана да се бие съсь Болгаре те. Но и оная войска, коя то отиде во Влахія, погина, зашто едни быдоха убити отъ Власы те, а други се издавиха въ Дунавъ, като бѣгахъ: и оная, коя то остана върху Болгаре те не се избави, зашто тога Иоаннъ Шишманъ и двама та негови братія: Георгій Деспоть и Асенъ совокупившеся, поразиха ги, и убиха до 23000 души Турцы. Асенъ обаче погина въ това страшно сраженіе.

И така Болгаре те и Власи те избавихасе отъ това попраеніе Турско. Султанъ Мурать обаче зачна великъ гнѣвъ и злоба на Болгаре те. Тѣмже по времени пакъ собра войска многу върху Болгарія. И поощряваше го на това Маннуиль царь Греческій, като гледаше вражда, и несогласіе между Болгаре те. Понеже въ тыя времена Георгій Страшимиръ и братъ неговъ Иоаннъ Шишманъ имаха голема распря помежду си, зашто Страшимиръ искаше да царува въ Терновъ постаръ сущій, а Шишманъ не го оставяше, и му думаше: мене баща ни остави на свое мѣсто, а тебе постави надъ Видинь, и тамо владѣй.

Второе наше путешествие
ВТОРОЕ НАШЕСТВІЕ ТУРСКОЕ НА БОЛГАРОВЪ.

турское на болгаровъ
 Между това убо несогласіе Болгарское нападнаха Турцы на Болгарія отъ сички те страны: отъ бѣло то море излѣзнаха на Ипсала, Калиполь, Енесь и Солунь, а отъ черно то море излѣзнаха на Варна, Месемврія, Ахило и Бургась. И така обтекоха отъ секаде Болгарія, и быде тога смущеніе големо и нестроеніе и трусове големи, въ лѣто Господне 1367. и земаха Турцы те многу мѣста въ Болгарія.

Въ лѣто же Господне 1369. повелѣ царь Болгарскій князю Пирдопскому Момчилу, да отиде противу Оркана царя Турскаго. И быде первое сраженіе на Ипсала, и навиха Турцы Болгаромъ. Болгарска войска беше въ това сраженіе 112000. а Турска, 159000. И избиха Турцы те отъ Болгаровъ до 93000. души, и Момчила князя njihаго. Обаче и Болгаре те убиша Оркана царя Турскаго. Но Турцы не ослабѣха и абіе поставиха си царя Сулимана постараго сына Орканова. А Болгарскій царь Іоаннь Шишманъ собра пакъ войска до 24000. Моли же и Страшимира, да дойде на помощь, но онъ не отиде. И така Іоаннь Шишманъ само со своя та войска отиде, и трудисе много, но нищо не може да успѣе, и навиха Турцы Болгаромъ и обладаха Тракія и Македонія. И земаха Кизикъ, Енесь, Кавала и Димотика, Кърккисія и Ескиполись, Бургась, Ахило и Месемврія: Послѣ Варна, гдѣ то быде големо кровопролитіе, послѣ Доброджа, Каварна, Пазарджикъ и Бабадаа: Послѣ обтекоха Шумень, и за 8 месецы зеха го: Послѣ отидоха на Карнабать, и за 70. дни зеха го: Послѣ зеха Ямболь, Сливень, Загора и други многу още мѣста. Найпослѣ оти-

доха и земаха Едрене. И тамо Сулиманъ царь постави престоль свой.

Слѣдъ десеть години же Вукашинъ Князь Битолскій и Охридскій и сынъ неговъ Марко, и Константинъ князь Сербскій, и други многу още Князове собраха войска до 125000: еще же и Іоаннь Шишманъ посла имъ отъ Дакія на помощь до 15000 души Болгаре и Власы. И така отидоха противу Турковъ сось намѣреніе да ги изгонять и истребать изъ Болгарія. Но попущеніемъ Божиимъ быде противно то: сирѣчь нихъ Турцы те истребиха, и быде позоръ жалостень: зашо некои избіени умреха, а некои въ плѣнь отидоха во Едрене. Тога и храбрый Марко Кралевичъ плѣнень отиде въ Едрене и Константинъ краль Сербскій, и тамо ги въ темница затвориха Турцы те за 12. месецы: а Вукашина и други те князове гониха даже до Филипполя и Пазарджика, и тамо ги убиха. Въ тоя бой обаче убіенъ быде и Сулиманъ царь Турскій. Но Турцы абіе поставиха си царя Мурата втораго: кой то абіе отиде во Анадоля и собра войска до 30000. Турцы и 2050. души Генувезы, и оплѣни и порази сичка та Болгарія.

Въ това време востана Іоаннь Палеологъ на Турцы те. Но они и него всеконечно побѣдиха въ лѣто Господне 1383.

Въ това време жители Солунски бежа призывали Венеціанска войска на помощь, за да си пазать градъ. Като отиде обаче Мурать на Солунь, Латине те убо абіе побѣгнаха, а тамошни те жители затворихасе въ градъ, и Султанъ Мурать обтече ги, и начна да ги біе. Тога единъ калугерь отъ светаго Іоанна предтечи, кой то монастырь сега се называ Чаушь Монастырь, обяви съ писмо Султанъ Мурату подземный про-

токъ водный, кой то влѣзуваше въ Солунъ и на-
появаше го, написавъ му така: Многолѣтний
Царю! „Днесъ въ Солунскій градъ, а въ другое
„лѣто въ Цариградъ искамъ да те видимъ. Тѣмъ-
„же и изявлявамъ ти, да отбіешь на онова и на
„онова мѣсто, щото е вода та, коя то напоява
„Солунъ.“

И това писмо тоя предатель свеза на една
стрѣла, и устрѣли на царскій шаторъ. Турцы те
же найдоха писмо то, и прочетоха го. И така
абіе отидоха на показанно то мѣсто, и отбиха
вода та: кое то като видоха Солунцы, абіе о-
твориха врата ша градски и предадохасе сами,
въ лѣто Господне 1390.

Слѣдъ това отиде Султанъ Муратъ на Серб-
скаго Князя Лазаря, и бихасе на Косово поле
при Шаръ планина, и въ тоя бой Султанова та
убо войска уби Князя Лазаря, а Момчилъ Ми-
лошъ уби Султанъ Мурата: но и него Турцы те
убиха при царскій шаторъ, въ лѣто Господ-
не 1394.

По смерти же Мураша царя Турскаго на-
стана Пиязить Илдарамъ, сынъ перваго Мурата.
Онъ извади Марка и Константина изъ темница
сось ходатайство то мати своя Маріи, и поста-
ви Марка убо въ Битола да владѣе докле е живъ,
и нарече го Паша Битолскій, а Константина,
въ Серресъ, и нарече го Бей.

Послѣ востана Пиязить на столный градъ
Болгарскій Терновъ, и отидевъ тамо сось голема
сила, бихасе сось Иоанна Шишмана много, и
быде много кровопролитіе за 9 месецы отъ Гре-
ческо предателство. Понеже Мануиль царь Гре-
чeskій, какво то се рече и погоре, по свидѣтел-
ству Русекихъ историковъ, доведе Турцы те въ
Болгарія.

Въ тоя убо бой слѣдъ 9 мѣсяцы, виде Ио-
аннъ Шишманъ, защо ще навѣять Турцы те из-
бѣгна со сичко то си воинство и со сички те си
велможы нощемъ изъ Терновъ и отиде въ Сре-
децъ, то есть Софія. Подобно избѣгнаха и сич-
ки те, кои то живееха въ Мачинъ, Растоль или
Силистра, Рушчукъ, Сищовъ, Никополь и
Плевенъ, некои убо въ Средецъ, а некои въ Да-
кія. И тога обладаха Турцы те и Терновъ и сич-
ки те речены градове, въ лѣто Господне 1396.

Отидевъ же Иоаннъ Шишманъ въ Софія,
скры сички те царски сокровища въ Монастырь
Урвичъ, кой то беше край Искаръ сось тверды
стѣны ограждень, и изокколо му вода отъ сека-
де: гдѣ то остави и малку воинство, а самъ сось
друго то си воинство ополчисе противу Турцы
те, и бисе 7 години.

Въ това време Султанъ Пиязить призва Мар-
ка отъ Битола и Константина отъ Серресъ, и
отиде во Влахія противу Мирча Вода Болгар-
скаго*) кое то като виде Мирчо собра и онъ
войска многу, и ополчисе противу Пиязита, и-
мая на Хоругвахъ, кои то носеха воинство то
му, крестове, и светы образы изображены: кое
то видевше Марко и Константинъ, убояхасе Бо-
га и не восхотѣха да се биятъ. А Пиязить, като
ги виде, защо нещатъ да се биятъ съ Христіана-
ми, абіе повелѣ Туркомъ своимъ, и сосѣкоха
Марка и Константина на малы части на мѣсто
називаемое Калугеренъ, по долу отъ Букурещъ.
послѣ сразисе съ Димитріемъ, войводитомъ Влаш-
кимъ, и побѣдиха Турцы Димитрія и направи-
ха го подданника.

*) Него Иоаннъ Зонарь называ Мирчо, а Мавробиръ
Латинскій лѣтописъ пише, защо му было име Ди-
митрій, родомъ Болгаринъ изъ Видинъ.

Въ това време нападна нечаянно Унгарскій краль Сигисмундъ на Никополь, и быде принужденъ Пиязить да направи миръ сосъ Мирча воевода, и така поиде на Никополь, и побѣди Сигисмунда, кой то едва се спасе отъ меча Турскаго, и побѣгна во своя си. Беше же Сигисмундъ посланъ отъ святѣйшаго папы Римскаго на помощь Християномъ: Понеже беше разумѣль святѣйшій папа озлобленіе, кое то правеха Турцы те Християномъ въ Болгарію. Беше же усовѣтоваль и склонилъ да отидать со Сигисмунда на помощь Християномъ и Карла шестаго краля Французскаго, Филиппа герцога Бургойскаго, Венеціяны и Поляки. Но они убо какво то се горе рече, нищо не успѣха, а Пиязить видѣвъ щастіе свое, весма разгордѣ се, и поиде на Цариградъ, земавъ со себе и Болгарски князы Вьлка Доброжанскаго и Лазаря Евхаитскаго, и окрестны убо градове Гречески разори и опустоши, а Цариградъ държа на обсажденіе цѣлы десеть години, и воистинну можеше да го земе, ако да му не беше препятствовалъ Темерланъ, Султанъ Татарскій, кой то беше излѣзналъ изъ Меотскихъ и Карпатскихъ горъ сосъ 500000. Татары и плѣни Скитія, Сармація, Мидія, Месопотамія, Персія и Анатолія: кое то като чу Пиязить, уплашисе, и абіе остави Цариградъ и поиде на Темерлана, а въ Тракія и въ Македонія остави двама та свои сынове Узунъ Мусулмана и Муса, заповѣдавъ имъ неослабно да се биятъ сосъ останалы те Болгаре и Сербе, и да ги покорать. Отидевъ прочее во Анатолія, сразисе съ Темерлана. Но Темерланъ нави му, и отведе го въ плѣнь, и заключи го въ клѣтъ желѣзна, гдѣ то не може да търпи и уби самъ себе.

По смерти Пиязитовой настанаха на царство

Турское негови те сынове Узунъ Сулиманъ и Муса. Тія убо два братія согласихасе да отидать на Болгаре те и на Сербе те, сразихасе же послѣ между себе, и направиха многу кровопролитіе, докле Зетъ имъ Ахметъ Паша не ги примири. И така тогда Султанъ Муса убо отиде въ Дарданія, коя то е западна Болгарія, като Охридъ, Битола, Ерцеговина и Далмати сирѣчь Иллирикъ, имая со себе и Болгарскія Князи, щото беха подъ власть Турска, Вьлка Доброжанскаго и Лазаря Евхаитскаго, въ лѣто Господне 1409.

Узунъ Мусулманъ же земавъ со себе и зета си Ахметъ паша, него убо посла на Златица да се бие, и самъ поиде на Самоковъ. Въ Костенець обаче собравшеся Болгаре многу убиха го, въ лѣто Господне 1411.

Това убо като чу Султанъ Муса, разгнѣвасе много, и абіе уби князя Вьлка и Лазаря, и колку то други князове Болгарски имаше со себе, и оставивъ Дарданска та земля, поиде на Самоковъ, и тамо сразисе сосъ Болгаре те и нави имъ и уби царя Іоанна Шишмана. Остана же отъ Іоанна единъ сынъ именовъ Владиславъ, кой то побѣгна при Страшимира во Видинъ.

Послѣ Султанъ Муса отиде да плѣни Златица. Георгій обаче Шишманъ, като чу убіеніе то брата своего Іоанна Шишмана, абіе собра множество войска Болгаре, Сербе и Маджаре, и отидевъ въ Златица сразисе съ Турками, нави имъ и уби и Султана Муса и Ахмета паша, и сичко нихно воинство до одинаго, въ лѣто Господне 1421. Послѣ же върнасе во Видинъ.

По султана Муса настана султанъ Магометъ, обаче весма мало време поживе и умре. А настана по него султанъ Муратъ вторій въ лѣто Го-

сподне 1422. Въ лѣто же Господне 1423. умре Марія царица майка Георгія царя Болгарскаго: въ кое то време послѣдова и знаменіе големо и ужасно, сирѣчь помрачисе солнце то и быде темнота на земля та толко, щото видохасе звѣзды на небо то, като нощемь.

Той убо султань Мурать вторый, въ лѣто Господне 1432. месеца Іулія 17. день отиде на Георгія царя Болгарскаго: кой то не могій да му се сопротиви, проси отъ него мирь, и даде му сестру свою Марію. Пише Іоаннь Зонарь. А Мавробирь пише, зацо още Александръ я даль въ Бруса за мирь султану Мурату первому. И назвасе Каламарія.

По томь отиде султань Мурать на Сербѣ те, и плѣни Сербска та земля, и зема градъ Борчъ, въ лѣто Голподне 1438. Послѣ отиде въ Болгарія и разори градъ Скопія и Велесъ и сички те окрестны градове плѣни и въ нихъ многу чловѣцы изгори. Послѣ отиде и на царствующій градъ Семередовъ. Болгарскій же царь Георгій Страшимиръ не имѣя войска да му се противи, отиде во Унгарія и собра Унгаре. И така сось нихъ и сось свои колку то имаше найде на Мурата въ Бѣль градъ и сразився сось него навиму, и зема Бѣль градъ отъ него, въ лѣто Господне 1440. Послѣ върнасе во Унгарска та земля. А Юсеинъ паша Турскій восвода облада градъ Новобърдо. Послѣ отиде и обѣдна Бѣль градъ: а султань Мурать отиде на Далмація, и поплѣни я сичка та, а найпаче великій градъ Рогоза и сички те окрестны градове и села, и изроби многу народъ изъ Босанска земля. Послѣ отиде на князя Іоанна Кастріота: кой то не имѣя войска да му се сопротиви, проси мирь, и даде Мурату въ залогъ ради вѣрность три те свои

мужки деца: Георгія, Константина и Светослава, и три те свои дщери. Мурать же примирился така съ Іоанна, отиде на Аморея, чувъ зацо братія Константина Палеолога Димитрій и Тома владѣтели Аморейски имать междоусобна брань. Чувъ убо Тома, зацо иде на Аморея Мурать, излѣзна му мирно въ срѣтеніе, и обѣщасе да му даде доволна часть земли своєю, само отъ живота да го не лиши. Димитрій же сопротиви му се. Послѣ обаче видѣвъ, зацо не може да му сѣди на срѣща, остави Аморея, и побѣгна въ Римъ къ папѣ, земавъ со себе и глава та святаго Апостола Андрея.

Чувъ же папа, зацо иде Димитрій царь Аморейскій, абіе излѣзна му въ срѣтеніе, и прія то торжественно. Димитрій же объяви му сички те озлобленія Турски во Аморейска та земля, и проси помощь отъ него. Папа же отвѣщавъ рече му така: знамъ, зацо Султань Турскій неприятель е сичкимъ намъ Христіаномъ: обаче има между Христіане те несогласіе во вѣра та, и ако изволятъ сички те Грецы, Болгаре, Сербѣ и Арбанаси на Римска та догма, тогда согласившеся сички те вкупѣ Французи, Венеціяни, Нѣмцы, Маджари и Поляцы можать да отидать на Турцы те, и да ги побѣдять, и да ги изгоняють отъ Болгарска та и отъ Греческа та земля. И написаха до Георгія Страшимира, царя Болгарскаго и до Сербѣ те и искаха отвѣть.

Георгій же царь Болгарскій, подобно и Сербѣ те и Арбанаси те не соизволиха на тоя сѣвѣть, и не отидоха сось папа. Тога собрахасе Грецы те, Французе те, Нѣмцы те, Венеціане те, Унгаре те и Поляцы те, и отидоха на Турцы те имающе предводителя Димитрія Палеолога: кой то въ первомъ сраженіи убіенъ быде отъ

Турцы те, и отрѣзаха му глава та: послѣ же туриха я въ коженъ мѣшець съ медь наполненъ, за да бы могла пресна да се отнесе въ Бруса султану въ знаменіе побѣды: а папина та войска много падна безъ числа, а Турцы те главы те имь рѣжеха и могилы големы правеха, а трупове те имь горы големы въ знаменіе вѣчное. И беше страхъ и ужась големъ.

Слѣдъ това Мурать отиде въ Анатолию на Узунъ Хасана шаха Персидскаго: а во Едрене остави сына своего Магомета втораго султана Турскаго.

Въ това време Георгій Страшимиръ царь Болгарскій, и князь Владиславъ братанецъ неговъ, и Янкуль воєвода Битолскій согласихася и собраха войска многу. И така Георгій убо отиде на Златица, и разби Мустафа паша, и уби го и сичко то му воинство до единого: послѣ отиде на Нишь и разби Османа везирина Турскаго, въ лѣто Господне 1447. Найпослѣ отиде въ Сербія.

Янкуль же воєвода отиде на Влашко, и разби Магзегъ бега близо при Букурещъ: послѣ разби Юсеинъ Паша на Яловица рѣка, и изгна сички те Турцы изъ Влашко: послѣ отиде на Родостоль или Селистра, и найпослѣ на столный градъ Терновъ.

Князь же Владиславъ, кой то беше възрастомъ 23 лѣта, отиде въ Добриджа, и обсади градъ Варна.

Въ тия времена върнасе султанъ Мурать отъ Узунъ Хасана и дойде въ Бруса: понеже сынъ неговъ му беше отписаль, защо Болгаре те успѣвать и на ближавать и Едрене да земать. И абіе собра до 300000. души войска, и отидевъ въ Болгарія, сразисе въ Шумень съ Владисла-

ва и нави му и уби го, въ лѣто Господне 1448. кое то като чу Янкуль, абіе се върна во Влашко. Георгій же сички те Турцы изгна изъ Сербія, и дойде подъ Софія. Но абіе дойде на него со силна войска Георгій Арбанасъ съсь великаго паша Турскаго.

Той Георгій беше единъ отъ трима та сынове Иоанна Кастриота, що то беха дадени, какво то се погоре рече, въ залогъ Мурату. И други те убо Мурать беше убилъ, а него не уби за негова та храбрость, но направи го Бейлербей и нарече го Скендеръ, сирѣчь второй Александра.

Той прочее Георгій, понеже искаше способъ да избѣгне отъ Турцы те, управи напредъ реченаго Паша, и сразихася съ Георгія. И нави му Георгій и зема го въ плѣнь. И тога Георгій Арбанасъ абіе побѣгна въ Болгарска та войска, и испроси отъ Георгія царя до 300 воины искуснѣйши во бранехъ, собра же и Арбанаси до 12000. и отъ Черногорцы те дойде му помощь до 8000 души, и отиде во Албанія да освободи отечество то си отъ Турцы те, кои то по смерти отца неговога беха отишли да го обладаять.

Чувше же Арбанаси негово то пришествіе, много се возрадоваха, и стекохася при него сички те, щото и тамо собра войска още до 22000. души. И така отиде до Крой градъ, и нощемъ нападна на Турцы те и изсѣче до 40000 души отъ нихъ, и зема Крой.

Това убо чувъ Мурать и сынъ неговъ Магометъ, много се разгнѣваха. И зема Мурать со себе до 300000 души войска избрана, и отиде на Георгія Арбанаса, и обсади градове Крой и Дураца. Георгій обаче пакъ нощемъ нападна на Мурата и до половина отъ войска та му изсѣче, и пакъ въ друга та ношь. И така отгна Турцы

те отъ свое то отечество. А Мурать отъ гнѣва и ярости падна въ болѣзнь, и едва живъ отнесенъ до Едрене, умре въ лѣто Господне 1449.

По смерти Мурата втораго настана сынъ му Магометъ второй. Онъ остави Болгаре те, Сербе те и Арбанаси ше, и отиде на Грецы ше, и обыколи Цариградь. Абіе же согради и крѣпость надъ Цариградь. Направи же и ораницы (кайкче та) до 80, и ги пусти въ черно по море въ Боаза. Отидоха обаче само до Галата, а нататакъ не можеха да проминать, защо то и маше въ вода та вериги желѣзны (синджирь) отъ Галата до Цариградь. Случисе обаче въ това време и повѣя южный вѣтръ сильно, и разигра море то толко сильно, щото морски те волны (галазе) префърлиха сички те ораницы презъ вериги те. И така тога Турска та войска и отъ море и отъ сухо обыколиха Цариградь.

Това убо капо видоха Грецы те отчаяха си живоша, и се наготвиха сички да умратъ за отечество, и да се не дадашь на Турцы ше. Бихасе же три дни, и паднаха отъ Грецы и отъ Турцы выше отъ 200000 души челоуѣцы мертви. Грецы те обаче ослабѣха, и убиха Константи-на царя своего и брата неговаго Теофила. И тога Турцы те наполниха сички те улицы Цареградски. И кой може да искаже тогашнее безчестіе на Цареградски те Христіане! Заповѣда Магометъ своимъ Туркомъ до три дни: кой какво иска волень е да направи. Тога Турцы ше стары сечеха, млады робеха, дѣвицы за жены земаха, богаты обираха, и безчисленны други правеха.

И така убо быде до три дни: слѣдъ три дни же повелѣ Магометъ да изведатъ сички Цареградски Христіане на Ать мегданъ колику то

са останали живи, особно боляры, особно сиромаси. И попыта сулпанъ боляры те: гдѣ сте скрыли ваши те сокровища; а они опговориха и рекоха: Ние собирахме само толко, колко да се храниме, а за богатство нерадихме. Тога султанъ повыкна нихны те слуги, и сосъ мука ги испита, гдѣ са скрыли богатство то Господарей своихъ, и разумѣвъ абіе повелѣ да износать сребро и злато и каменіе многоцѣнны на Ать мегданъ, и направиха могила. Изнесоха же и сокровище то отъ света Софія, и направиха и отъ него друга могила.

Толку убо богатство като виде Магометъ, удивисе, и повелѣ своимъ да мучашъ Грецы те, и посѣкоха сички жены и деца нихны, а простый народъ раздѣли въ робство своимъ Туркомъ. Послѣ отиде въ Патріаршія та, и беше на мѣсто, гдѣ то е сега джамія султанъ Магометъ, и беше въ нея церква та святыхъ Апостоль Петра и Павла.

Излѣзна прочее Патріархъ со сичкій народъ, щото се тамо нахождаше и се поклони султану. Онъ же попыта го: Ты кой си; Патріархъ же рече му: Азь самъ отецъ роду сему. Сулпанъ же рече му: Ты ли си великій Попъ; Онъ же отвѣща: Азь самъ, многолѣтний Царю! Султанъ же рече му: Те ши дарувамъ живота, и тая церква, и по хилядо жълпицы въ година та, и да бъдешъ какво то си и до сега былъ. Патріархъ же рече: Ей многолѣтний царю, ако найдохъ милость предъ тебе, дарувай ми и тоя народъ, кой то е сосъ мене. Султанъ же рече му: колку то са калугере и попове дарувамъ ти ги: а мирски те сички те ще погубимъ, защо то ги найдохъ супостатами мене, и нещатъ да ми се покорать, и това продумавъ султанъ отиде си.

Въ лѣто же Господне 1454. собра пакъ Султанъ Магометъ войска до 500000 души Турцы избранны, и отиде на останалы ше градове Болгарски и Сербски. Стигнавъ же близо при Филиппополя и разумѣвъ, защо се крѣе въ Туловско то поле, и изъ гора та тамо вайска Болгарска, тоя часъ посла Арапъ Исуфъ паша сосъ 15000 души Турска войска, да избѣять сичка та оная войска Болгарска тамо.

И така они отидоха въ средня та гора, и найдевшѣ тамо монастырь Святаго Николая, разсипаха го отъ основанія, и избиха сички те въ него калугере и мирски, щото се бежа скрыли. Послѣ отидоха въ село Турія и разориха. Послѣ въ Туловско то поле влѣзнаха: гдѣ то немаше войска Болгарска, но простый народъ жени и деца се крѣеха между горы те, собрани отъ окрестны те градове и села: кои то като видоха тога Турско то нашествіе, весмассе уплашиха, и помолившеся Богу сосъ големъ гласъ до небесе выкаха: Господи помилуй. И Господъ услыша njihное моленіе, и абіе сосъ мгла покры сичко то поле, и притемне толко, щото Турцы те единъ другого се непознаваха, и возмиѣха, защо Болгаре те нападнаха на нихъ, и така фатиха да се бѣять по между си, и избихасе до единъ. И като не остана ни единъ отъ Турцы те, абіе мгла та се дигна: Народъ же това чудо видѣвшѣ прославиха Бога и чудотворца Николая, и остана онова мѣсто Мглищъ отъ тога и до днесъ да се именува.

Султанъ же Магометъ, като чу това приключеніе, разгнѣвасе много на Болгаре те, и онъ убо отиде на Самоковъ, а Зинанъ паша посла на Златица: кой то бився облада Златица: Послѣ отиде и облада Ловчанска та крѣпость

(кале): Отъ тамо отиде на Видинъ на царя Болгарскаго Георгія Страшимира и сразившеся быде големъ бой. Султанъ облада Самоковъ сосъ големо кровопролитіе за 7 месецы, а славный градъ Софія за 7 лѣта. Послѣ зема Пиротъ безъ бой. Обаче Болгаре те побѣгнаха, и се затвориша въ Нишь. Турцы те же абіе обыколиха Нишь, и за 9 месецы зеха и него. Послѣ отидоха въ Сербія, и разориха грады Отравица, Новобърдо и Ситница, въ лѣто Господне 1456. Зинанъ паша же бисе у Видинъ три лѣта сосъ Георгія, и нави му, и изгна го изъ Видинъ, и улови го жива у Капинско со сички те неговы деца, въ лѣто Господне 1459. И Георгій убо благочестивый царь Болгарскій найпоследній и Ирина царица негова преставихасе и двама та у Рудникъ, въ лѣто Господне 1460, а три те njihни чада: Стефанъ, Марія и Анастасія, невѣдомо с какво станаха.

И така убо Болгаре те, Грецы те и Сербѣ те подпаднаха подъ Турско то иго и до днесъ.

ПОСЛѢДНЕЕ РАЗОРЕНІЕ БОЛГАРИИ.

Кога Магометъ второй облада Цариградъ, роди му се онова време сынъ, кой то се нарече Селимъ второй. Той убо Селимъ като дойдѣ на 16 години возраста, начна да търси способъ, да убіе баща си, и да се воцари онъ на негово мѣсто: кое то усѣтивъ Магометъ, абіе заповѣда да му изваданъ очи ше безъ милоспѣ. Селимъ обаче разумѣвъ това, скоро избѣгна по черно то море, въ Ташарска ша земля: гдѣ по го прія единъ Господарь Татарскій, и живѣя у него до смерти отца своего. По смерти же отца своего собра до 125000 души войска Ташарска, и

отиде въ Цариградъ, и сѣдна на бащиный си столъ. Тога онай, кой то е былъ на онова време Патріархъ, отиде да се поклони Селиму царю, и му рече: Царю многолѣпный! Има въ твоя та держава твои подданицы, Болгарскій родъ, кой то са человекы сурови и во бранехъ непобѣдимы. И нихъ ако не смиришь до конца, можуть пакъ да востанать на тебе, и да си земать землята. Того ради совѣтувамъ те да разоришь сички те нихны мѣста, и да избіеши нихны те градоначалницы и учены, за да быдешъ въ покой. И показа му сички те мѣста подробно.

Това убо като чу султанъ Селимъ отъ Патріарха, абіе сошь големъ гнѣвъ подигнасе на Болгарія, въ лѣто Господне 1486. И самъ убо разсыпа Тракія отъ Едрене до Средецъ. Посла же одного воевода Татарска Мурза сошь 46000 души Татарска войска, и разсыпа покрай Дунавъ и въ Стара планина все отъ черно то море до Видинь. Въ Македонія же посла своего везира сошь 33000 войска: кой то отъ Драма до Босна все истурчи.

Находдасе въ една Нѣмецка исторія за тогова Селима, защо като разорилъ Болгарія, колку то нашель красны юношы и дѣвицы собралы и отвель ги во Едрене: гдѣ то ги потурчилы и нареклъ ги Еничаре, сирѣчь сны чиракъ, нови ученицы. И юношы те убо въ воинство то вовеле: кой то беха 32500 души, а женскій полъ Богъ вѣсть колку са были.

Въ тья времена и Терновска та Патріаршія Турцы те изгореха и патріарха убиха. И беше голема туга между человекы те, скорбь, жалость, плачь и рыданіе. Турцы те же избираха хубавы те церкви и ги обращаха на джаміи, и сички те хубавы мѣста посвоиха, по первы те

человекы и учены те избиха, и имѣнія та имъ разграбиха.

И такова быде послѣднее разореніе Болгаріи отъ реченнаго предателя.

Конецъ Болгарскія Исторіи.

НАЧАЛО ТО

и

СВѢРШЕНІЕ ТО ПАТРИАРШЕСТВА БОЛГАРСКАГО.

Мортагонъ въ лѣто Господне 858 — 862 прія крещеніе самъ, крести же и сичкій свой родъ: а Симеонъ Лабась въ свое то царствованіе вовеле Патріаршія въ Болгарія Болгарска и слѣдовательно и Митрополи и Епископіи: кой то исперва убо быдоха подъ Римскаго Папа до три години. Послѣ же останаха подъ Царградска та Греческа Патріаршія: коя и соблазни Симеона и даде му причина да се отдѣли отъ нея. Защо кога то щеше да се постави некой Епископъ Болгаромъ, многу злато и дарове се искаха отъ Болгарскаго царя.

Това убо дѣло Богопротивно воспали големъ гнѣвъ въ Симеона, и така насили Грецы те много, щото не могоха да се сопротивать никакъ, но позволиха и поставиха въ Терновъ Патріарха самовластна Болгарина. Тойже Терновскій Патріархъ послѣ постави во Охрида Архіепископа, и онъ беше вторый по него: По Охридскаго же Преславскій Архіепископъ беше, а

по него Софійскій. И така отъ онова време, даже докле облада Турчинь, Болгарски Патріарси ее поставяха въ Болгарія та и Архіепископи и Епископи.

КИРИЛЛЪ и МЕТОДІЙ

Болгарски Книжници.

Въ исто то време, кога тосе крестиха Болгаре те, въ лѣто Господне 858—862, появихасе и двама любородни Кирилль и Методій, братія единоутробни, изъ Солунь, чій отецъ се именуваше, Леонь и беше родомъ Болгаринь, и сано-вить въ Восточно-Римска та (Греческа та) имперія *). Тія, думамъ, двама братія (за кои то Василій Априловъ въ своя та Филологическа книжка издана во Одесса въ градска та типогра-

*) Да се не удивлява никой на това: защо Восточно-Римска та Имперія е имала Болгаре не само сано-вници, но и полководцы, каковъ то е былъ Белизарій, и Императори, какви то са были Иустинь 1-вый, Иустинианъ 1-вый, Иустинь 11-ый, и Василій Македонецъ. И

Белизарій беше отъ Германъ, село близо при Охрида.

Иустинианъ, кой то согради святая Софія, църква великолѣпна въ Цариградъ, коя то е сега джамія, онъ, думамъ, беше Иустиновъ племянникъ отъ Охрида, называше се Управда, и преименоваха го, като быде Императоръ Римскій или Греческій, на соотвѣтственное му име Иустинианъ. Баща му се име-

фія 1841 названна Болгарскитѣ книжници съ разны доказателства доказува, защо са еуши Болгаре и на Болгарекое нарѣчіе преведоха Священное Писаніе.) появихасе, и извадиха буквы Болгарски съсь намѣреніе да преведать единороднымъ своимъ Болгаромъ сичко то Священное Писаніе отъ Греческій языкъ на Болгарскій, искусѣйши еуше въ Греческій языкъ, а най Кирилль, кой то беше по младъ отъ Методія и учисе въ Цариградъ засдно съсь Императора Михаила сына Теофилова, и пройде сичка та Философія на Греческій языкъ, и быде Философъ изрядень. Тѣмже отидоша въ Пресна градъ Болгарскій столный, кой тосе послѣ нарече Охрида. И тамо найдоха и соединихасе съсь петина още учены на Греческій языкъ Болгаре, по име: Наума, Кли-мента, Савва, Ангеларія и Ерасма. Собравшесе же тамо седмина та, съсь измышленны те буквы преведоха сичко то Священно Писаніе на Болгарскій языкъ: за коя то причина народъ и до днесъ

нуваше Истокъ, а сестра му Бѣглица, коя то послѣ преименоваха Вигиланція.

Василій Македонецъ родисе близъ Адриянополя отъ бѣднаго баца. Кога то онай страшный Грекомъ Болгарскій царь Крумъ, въ лѣто Господне 811. завоева Адриянополь, между други те плѣбници беше и той Василій, още отрокъ: кой то и содержасе въ плѣнь докле быде миръ съсь Грецы те при царѣ Мортагонѣ и Императорѣ Леонѣ.

Фотій Патріархъ, кого то Василій снema отъ стола, за да влѣзе пакъ въ милость при царя, сочини негово то родословіе: въ кое то показуваше, защо Василій проистича отъ Арсакиды те, Персіянски те царіе.

Наслѣдници те Василіеви царуваха до 1028 години.

почита njihна память. Едному же отъ нихъ Нау-
уму, посвященъ е и монастырь, кой то стои и
до днесь, до 10 часа отстоящъ отъ Охрида при
езеро, кое то сега убо носи истое име, а въ ста-
рое време называшесе Лихнидонъ.

Кирилль и Методій послѣ отидоха въ лѣто
Господне 863. въ Моравія, и тамо проповѣдуваха
слово Божіе: гдѣ то Методій убо быде поста-
вленъ Епископъ, а Кирилль отиде въ Римъ до
тамошняго Архиепископа, и тамо сконча свой
животь.

Моравія тува не разумѣвай Сербская Моравія,
но Моравія, коя то е при Океана и Брандбургъ,
гдѣ то живѣха Болгаре подъ име Славяне. И за
това отъ оныя славяне, кои то пріяха ученіе тѣхъ
учителей и вѣру Христіанску, нарекохасе и
Священія книги Славянски. По право обаче
требува да се дума сичко то нарѣчіе Священнаго
Писанія Старо-Болгарско. И требува из-
вѣстно тоя языкъ да са говорили тогашни те Бол-
гаре: понеже речени те учителя Болгарски не
можеха да преведать Священное писаніе на другъ
языкъ, но на точноговоримый языкъ нихень, за
да можать да разумѣять догмы те святыя вѣры,
кое то беше сичко то намѣреніе тѣхъ учителей.

Владимиръ князь Россійскій, пише Баронъ
на листъ 179. прія святое крещеніе и сичкій на-
родъ Россійскій въ лѣто Господне 1050: кое то
ще се рече 190. години слѣдъ Болгаре те. Въ тыя
времена пріяха и писмена и книги Старо-Бол-
гарски.

Сербе же беха подъ Папа та и държеха вѣ-
ра Римска, и въ лѣто Господне 1130 прія святое
крещеніе Неманъ Жупанъ Сербскій и малку отъ
народа: а въ лѣто Господне 1190, светый Савва
Архиепископъ Сербскій сынъ Неманьовъ обърна

сичкій народъ Сербскій на святую православную
вѣру: кое то ще се рече 330. години слѣдъ Бол-
гаре те. Въ тыя времена са пріяли воистинну и
священныя книги.

ЗНАМЕНІЕ

На Болгарскихъ Хоругвахъ.

Това знаменіе са имали Болгарски те царіе
на Хоругвы те (пантіеры те) си, сирѣчь изобра-
женіе лвово: кое то е знаменувало, защо Болгаре
те са на войска силни, като ллове, какъ то ги и
Александръ Македонскій проповѣда рекъ: На-
родъ славный и непобѣдимый на брань.
И виждь за това въ Перуновы те дѣянія.

Той образъ са имали они и на монеты те си.
Еще же и други, като Царскій, Богоявленскій,
Воскресенскій и пр.

Петръ С. Димовъ

ИЗЛОЖЕНІЕ

Кралеи Болгарскихъ и Царей по ряду.

К р а л и.

1-й Иллирикъ сынъ Мосоховъ.	лиевъ: кого то некои наричатъ Мойсей.
2-й Владія.	
3-й Коледа.	
4-й Времъ.	
5-й Болгъ.	
6-й Лиль.	
7-й Перунъ.	
8-й Дикефаль. Отъ Перуна до Дикефала преидоха години 566 и кои быдоха между твѣя години вожди Болгаровъ, неизвѣстни са. Изато тува по Перуна абіе положисе Дикефаль за 8-й краль Болгарскій.	
9-й Вукичъ. Отъ Дикефала до Вукича преидоха години 266. и беха Болгаре те подъ Римско иго.	
10-й Свитилианъ.	
11-й Гервалинъ.	
12-й Драгичъ.	
13-й Борисъ или Богоръ.	
14-й Ватой.	
15-й Тривелій.	
16-й Первый сынъ Тривелиевъ: кого то некои наричатъ Тербаль.	
17-й Второй сынъ Триве-	

Ц а р и.

1-й Иоаннъ Асень великій.
2-й Добрица.
3-й Телезвій.
4-й Сабинъ.
5-й Таганъ.
6-й Телерикъ первый.
7-й Телерикъ второй.
8-й Кардамъ.
9-й Крумъ.
10-й Мор агонъ, а въ светомъ Крещеніи Михаилъ
11-й Симеонъ Лабасъ.
12-й Петръ первый.
13-й Борисъ.
14-й Селевкій.
15-й Субботинъ.
16-й Давидъ.
17-й Самуиль.
18-й Радомиръ.
19-й Гладимиръ.
20-й Иоаннъ прозываемый Владимиръ.
21-й Петръ Делеанъ.
22-й Алушанъ.
23-й Асень.
24-й Петръ второй.

26-й Ворилю.	33-й Михаилъ.
27-й Мичо или Смилецъ.	34-й Александръ.
28-й Константинъ Шишманъ.	35-й Иоаннъ Шишманъ.
29-й Лаганъ.	36-й Георгій Страшимиръ: кой то быде найпоследный царь Болгарскій.
30-й Иоаннъ Асень второй.	
31-й Петръ третій.	
32-й Светославъ.	

ИЗЛОЖЕНІЕ

Святыхъ Болгарскихъ по ряду.

1-й Святый краль Тривелій, а во иночествѣ Теоктисть.
2-й Светый царь Михаилъ.
3-й „ „ Давидъ.
4-й „ „ Иоаннъ Владимиръ.
5-й „ „ Иоаннъ Патріархъ Терновскій.
6-й „ „ Теофилактъ Патріархъ Терновскій.
7-й „ „ Евтимій Патріархъ Терновскій.
8-й „ „ Иоакимъ Патріархъ Терновскій.
9-й „ „ Климентъ Архиепископъ Охридскій.
10-й „ „ преподобный Наумъ Охридскій.
11-й „ „ преподобный Ерасмъ Охридскій.
12-й „ „ Ангелларій учитель Охридскій.
13-й „ „ Савва Епископъ Охридскій.
14-й „ „ Николай Архиепископъ Охридскій.
15-й „ „ Иларіонъ Епископъ Меглинскій.
16-й „ „ преподобный Никодимъ Мироточець Прилепскій.
17-й „ „ преподобный Иоаннъ Рилскій.
18-й „ „ Лука братанецъ Иоанна Рылскаго.
19-й „ „ преподобный Гавриилъ Лесновскій.
20-й „ „ преподобный Прохоръ Пшинскій.
21-й „ „ преподобный Иоакимъ Сарандополскій.
22-й „ „ преподобный Иоаникій Девицескій.

- 23-й Светая преподобна Параскева Терновская.
 24-й Светый преподобный Теодосій Терновскій.
 25-й „ Марко Архіепископъ Преславскій.
 26-й „ Косма Зографскій
 27-й „ преподобный Симонъ Каменскій.
 28-й „ Филотей Скитскій.
 39-й „ преподобный Пимень Зографскій.
 30-й „ преподобный Михаѣль воинъ отъ село
 Потока.
 31-й „ великомученикъ Георгій Софійскій му-
 чимый отъ Селима.
 32-й Светая мученица Васса дѣвица отъ страны Со-
 лунскія.
 33-й Светый преподобный Димитрій Басарабовскій.
 34-й „ мученикъ Ангель Воинъ.
 35-й „ Николай Софійскій.
 36-й „ преподобно-мученикъ Манасій Габров-
 скій.

Свети 25 мученицы въ Зографъ сожжени огнемъ отъ
 Латиновъ во времена Калимана царя Болгарска-
 го, кои то са: Тома игумень, Варсонуфій, Ки-
 рилль, Михей, Симеонъ, Иларіонъ, Іаковъ,
 Мартиніанъ, Іовъ, Кипріанъ, Савва, Іаковъ,
 Косма, Сергій, Мива, Іосифъ, Іоанникій, Па-
 вель, Антоній, Евтимій, Дометіанъ, Партеній,
 и трима още, чи то имена не се найдоха.

Свети 14. мученицы, иже во градъ Тиверіа избіе-
 ни отъ Турковъ.

76-й Светый преподобно-мученикъ Игнатій Тулев-
 скій.

77-й Светый преподобно мученикъ Евтимій Сербскій.

Има же и други многу безсумнѣнія Болгарски Свети
 угодницы, коихъ имена та, ако и да е утаило
 време то отъ насъ, но Богъ ги знае: понеже не-
 престанно предстоятъ му молящися за насъ.

На тая Книга цѣна е 5. цванцове; и
ще се намерува за продаване

ВЪ БОЛГАРІЯ.

- Во Фалибе у Г. Христа Г. Гешооглу
- Пазарджикъ у Г. Спаса Петровича
- Карлови у Г. Братія Т. Пуловца
- Лозечъ у Г. Христа Попъ Петровича
- Габрово у Г. Паскала Николаева
- Терново у Г. Георгіа Х. Цикова
- Русчукъ у Г. Теодора Манкова
- Свищовъ у Г. Апостола Коцковича
- Саванъ у Г. Добре Желяскооглу

ВЪ ВЛАШКО

- Въ Галацъ у Г. Х. Авраама Х. Юанцова
- Браила у Г. Братія Дамандиди
- Букурещъ у Г. Пенча Ралкова на Хаца
Мустакови
- — у Г. Х. Донча Христовича въ
Замфаръ Чаровски
- Итени у Г. Питаръ Иванча Никола
пула
- Аександрия у Г. Теодора Х. Юанцова

Въ тия исти мѣста ще се намерува за
продаване и „Баснословіе Свѣтлинъ Ручко-
фа“ и „Иззубеное Дете“.